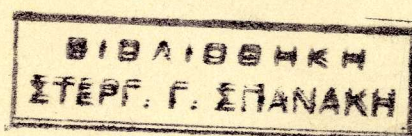

ΣΤΕΡΓΙΟΥ Γ. ΣΠΑΝΑΚΗ

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΩΝ
ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ:
ΑΝΔΡΕΑΣ Γ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ 1960

Ο ΜΙΝΩΣ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ 1878

5) Ο Μίνως Ανδρ. Καλοκαιρινός το 1878, ταν έκαμε την πρώτη
αρχαιολογική ανασκαφή στην Κνωσό.

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΩΝ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄξιοι τῆς Πατρίδος δὲν εἶναι μόνον ὅσοι, ὡς συγγραφεῖς ἢ ὡς ἐπιστήμονες, ὡς πολιτικοὶ ἢ ὡς πολεμισταὶ προσφέρουν τὰς γνώσεις των ἢ τὸ αἷμά των διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ εὐδοκίμησιν τοῦ Λαοῦ. Μεγάλου ποσοστοῦ εὐγνωμοσύνης δικαιούνται ἐπίσης ὅσοι συνέδωλον, καθ' οἷονδ' ἕποτε τρόπον, εἰς τὴν ἐμπορικὴν, βιομηχανίαν, γεωργικὴν καὶ γενικῶς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάδειξιν τῆς Χώρας.

Εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν ἀνήκει καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Καλοκαيرινῶν, ἡ ὁποία συνέβαλε ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόοδον τῆς Κρήτης. Ὅταν κατὰ τὴν τρίτην ἢ ἀρχὰς τῆς τετάρτης δεκαετίας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀπεβιβάσθη εἰς Μπαλὶ Μυλοποτάμου ὁ Ἀνδρέας Δημ. Καλοκαيرινός, ἡ Κρήτη, λόγῳ κυρίως τῶν συνεχῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς καταστροφικῆς πολιτικῆς τῶν Τούρκων, ἦτο οἰκονομικῶς πολὺ καθυστερημένη. Βιομηχανία δὲν ὑπῆρχε. Τὸ ἐμπόριον ἦτο εἰς τὰ σπάργανα. Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Καλοκαيرينوῦ, κυρίως, ἤνοιξεν τὰς ἐμπορικὰς πύλας τῆς Κρήτης εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἔκανε καὶ πάλιν γνωστὰ τὰ περιζήτητα κρητικὰ προϊόντα εἰς τὰς ἀγορὰς τῆς Εὐρώπης.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλὰ καί, κυρίως, διότι ὁ συγκεντρωθεὶς πλοῦτος τῶν Καλοκαيرινῶν διετέθη, κατόπιν τῆς τελευταίας θελήσεως τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέα Λυσιμ. Καλοκαيرينوῦ, ἐξ ὁλοκλήρου διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν φιλανθρωπικῶν σκοπῶν, ἐνδιαφέρει τὴν ἱστορίαν, ἰδίως τοῦ Ἡρακλείου, ἡ βιογραφία καὶ ἡ ἱστορία τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν Καλοκαيرινῶν, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Καλοκαيرινῶν ἔχει βυζαντινὴν τὴν προέλευσιν. Αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα καλοκαيرινὸς εἶναι μεσαιωνικόν¹⁾. Φαίνεται ὅτι ἀρχικῶς μετηγνάστευσεν εἰς Κρήτην, ὅπως καὶ τόσαι ἄλλαι βυζαντιναὶ οἰκογένειαι²⁾.

Κατὰ τὸν 18. αἰ. μετηγνάστευσε, πιθανότατα ἐκ Κρήτης εἰς Κύθηρα ὁ Λέων Καλοκαيرινός, ἱερεὺς, ὅπου ἔκτισεν ἐν τῇ περιφερείᾳ Φρατσίῳ τὸ ἐκ τοῦ ὀνόματός του ὀνομασθὲν χωρίον Λενταρακιάνικα³⁾.

¹⁾ Βλ. λέξ. εἰς Μέγα Λεξικὸν Ἑλλ. Γλώσσης, Δ. Δημητράκου, Ἀθῆναι 1950.

²⁾ Ἐν τούτοις οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Καλοκαيرινός δὲν ἀπαντᾷται εἰς τὰ γνωστὰ μου κείμενα κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Βενετοκρατίας καὶ μετέπειτα.

³⁾ Τὰς πλείστας τῶν πληροφοριῶν τῆς παρούσης βιογραφίας ἀρυσάμεθα ἐκ τῶν

Ὁ υἱὸς του, Ἀναγνώστης - Δημήτριος, ὁ ἐπονομαζόμενος Κολλησομέ-

προσωπικῶν αὐτογράφων σημειώσεων τοῦ Ἰακώβου Νικολ. Καλοκαιρινοῦ, ὅς ἐγραψεν οὗτος εἰς Σμύρνην τὸ 1911. Ὁ Ἰακώβος ἦτο υἱὸς τοῦ Νικολάου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἀνδρέα Δ. Καλοκαιρινοῦ (βλ. οἰκογενειακὸν δένδρον). Ἐγεννήθη τὴν 22 Ἰανουαρίου 1837 εἰς τὸ χωρίον Σταθιάνικα τῶν Κυθήρων. Εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν, ἤτοι τὸ 1855 (19 Ἰουνίου) ἦλθεν εἰς Ἡράκλειον καὶ προσελήφθη εἰς τὸ ἀνθοῦν τότε ἐμπορικὸν γραφεῖον τοῦ θεοῦ του, ὅπου εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὑπῆρξεν ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Α. Δ. Καλοκαιρινοῦ.

Ὁ Ἰακώβος ἠκολούθησε τὰ μαθήματα τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ὅπου εἶχε διδασκάλους τὸν Νικόλαον Παρατυράκη καὶ τὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Νικόλ. Λαμπρίδην. Τὴν διπλογραφίαν ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν λογιστὴν τοῦ θεοῦ του Λεωνίδα Κωνσταντινίδην, τὰ ἰταλικά δὲ ἀπὸ τὸν φίλον τῆς οἰκογενείας καθολικὸν ἱερέα Βενέδικτον. Ὑπῆρξε συμμαθητὴς τὸ 1857 τοῦ ἀριστοῦχου τῆς τάξεώς του Σπυρίδ. Βρυσμιτζάκη, τοῦ Ἰωάννου Γεωργ. Καστρινογιαννάκη, υἱοῦ τοῦ ἐμπόρου Γεωργίου Τσελεπογιωργάκη, τοῦ ἀκολούθως ἐπισκόπου Χερσονήσου καὶ εἶτα ἀρχιεπισκόπου Κρήτης Τιμοθέου Καστρινογιαννάκη, ὁ ὁποῖος διετέλεσεν ἐπὶ τετραετίαν ἀρχιεπίσκοπος τοῦ μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας Γερασίμου Δ. Καλοκαιρινοῦ. Ἡ μόρφωσις τοῦ Ἰακώβου, ὥς ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω βιογραφικῆς ἐργασίας του, δὲν ἦτο τυχαία, ἀν μάλιστα ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἐποχὴ του. Εἰς τὴν «Νέαν Ἡμέραν» ἐδημοσίευσεν εἰς ἐπιφυλλίδας παράφρασιν τῆς μεγάλης ἐπιγραφῆς τῆς Γόρτυνος. Σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν ἀναφέρει ὠρισμένας πληροφορίας εἰς τὸ τέλος τῆς ἀνωτέρω βιογραφίας, τὰς ὁποίας μεταφέρω ἐνταῦθα, χάριν τῆς ἱστορίας: «Τῷ 1857 ὁ θεὸς μου Ἀνδρέας διέταξε νὰ μεταβῶμεν, μετὰ τὰς διακοὰς, μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μίνωος, εἰς τὴν ἐν Ἀγίῳ Μύρῳ ἐπαυλιν αὐτοῦ... Ἡμέραν τινα ἐπεσκέφθημεν τὰ εἰρεῖα τῆς μητροπόλεως τῆς Δημοκρατίας τῶν Γορτυνίων. Ἐκεῖ, παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Γέροντος (ἐννοεῖ βέβαια τὸν Ληθαῖον) εἶδον ὀγκῶδες μάρμαρον, χωμένον ἐν τῇ γῇ καὶ μόνον μέρος αὐτοῦ εὗρίσκετο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. Ἐπ' αὐτοῦ εἰσὶ σκαλισμένα γράμματα, τὰ ὅποια οὔτε νὰ ἀναγνώσωμεν ἠδυνάμεθα. Τῷ 1855, ἀκόλουθος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἰαλλικῆς Σχολῆς, οὐχὶ φίλα φρονῶν πρὸς τοὺς Εὐρεῖας, ξενιζόμενος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καλοκαιρινοῦ, μετέβη εἰς Γόρτυνα καὶ ἀνέγραψε τὸ ἄνω τῆς ἐπιφανείας κείμενον τοῦ μάρμαρου. Τῷ δὲ 1864 ὁ ἰταλὸς ἀρχαιολόγος κύρ. Ἀλβερτ (Federico Halbherr) ἐξέχωσεν ὅλον τὸ μάρμαρον καὶ παρέδωκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸ πρότυπον καὶ ἀπαράμιλλον ἀριστοτέχνημα φιλοσοφικῆς νομοτεχνίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐγὼ δὲ ἔσπευσα νὰ παραφράσω καὶ διαιρέσω τὴν ὅλην κατὰ τὸ νεώτερον φιλοσοφικὸν σύστημα καὶ ἐδημοσίευσα αὐτὸ εἰς Δεκάδελτον τοῦ προφήτου Ἐπιμενίδου, εἰς τὴν ἐπιφυλλίδα τῆς φίλης καὶ ἀγαπητῆς «Νέας Ἡμέρας».

Εἰς ἡλικίαν μόλις 20 ἐτῶν ἀντικαθιστοῦσε τὸν θετὸν του εἰς τὸ γραφεῖον, ἀπεσφράγιζε τὰς ἐπιστολάς του καὶ ὑπέγραφε ἀντ' ἐκείνου. Ἐταξίθευσε εἰς Τουρκίαν, Ρουμανίαν, Αἴγυπτον, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, πολλάκις διὰ λογαριασμὸν τοῦ καταστήματος τοῦ θεοῦ του. Τὸ 1865, ὅτε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Α. Δ. Καλοκαιρινοῦ, τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνέλαβεν ὁ Λυσίμαχος, ὁ Ἰακώβος ἀπαμακρύνθη ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ὀριστικῶς, διότι δὲν συμφῶναι μετ' αὐτοῦ.

Αἱ βιογραφικαὶ του σημειώσεις, μολονότι πιθανὸν νὰ εἶναι ἐπηρεασμένα ἀπὸ τὰς προσωπικὰς του συμπαθείας ἢ ἀντιπαθείας πρὸς τὰ βιογραφούμενα πρόσωπα, εἶναι αὐθεντικαί, διότι βασιζονται εἰς γεγονότα τὰ ὅποια ἔζησεν ὁ ἴδιος.

ρης, ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωρίον Στατιάνικα ἢ Σταθιάνικα⁴, τῶν Κυθήρων. Ὁ Δημήτριος ἀπέκτησεν ἐκ δύο γάμων 16 ἄρρενα καὶ 2 θήλεα τέκνα, ἐκ τῶν ὁποίων μᾶς εἶναι γνωστά: Ὁ Νικόλαος, ὁ Παναγιώτης, ὁ Θεόδωρος, ὁ Μᾶρκος, ὁ Γεώργιος, ὁ Ἀντώνιος⁵, ἡ Εὐφροσύνη καὶ ὁ Ἀνδρέας. Περὶ τοῦ Ἀνδρέα τούτου, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ κύριος κλάδος τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου τῶν Καλοκαιρινῶν καὶ γενάρχης τῆς γνωστῆς ἐν Ἑρακλείῳ οἰκογενείας θὰ ἀσχοληθῶμεν ἐν τοῖς κατωτέρω ἐκτενέστερον.

I. — ΑΝΔΡΕΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

A. ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ

Ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς ἐγεννήθη εἰς Σταθιάνικα τῶν Κυθήρων τὸ 1804. Δεκαετῇ ὄντα⁶ παρέλαθεν αὐτὸν ἵνα υἱοθετήσῃ τεχνίτης τις ἐκ Μήλου, ἐκεῖνος εἰς τὸ κτῆμα τοῦ ὁποῖου ἀνευρέθη τὸ περιλάλητον ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, τὸ ἀγορασθὲν ὑπὸ τοῦ Βρέστη ἀντὶ 200 σφαντσίκων καὶ κοσμοῦν σήμερον τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούδρου⁷.

⁴) Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πολιοῦχου τοῦ χωρίου Ἀγίου Εὐσταθίου τὸ ὁποῖον ἀπῳκίσθη κατ' ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ Δημητρ. Δ. Καλοκαιρινοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας Στάθη.

⁵) Ὁ Ἀντώνιος ἐχειροτονήθη, φροντίδι τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀνδρέα, διάκονος, λαθὼν τὸ ὄνομα Γεράσιμος. Ὁ Ἰακώβος ἀναφέρει σχετικῶς τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Ἀνδρέας ἡγόρασε τὴν ἐπαρχίαν Μαλεβιζίου ἱπάρὰ τοῦ Μητροπολίτου Χρυσάνθου ἀντὶ 90.000 γροσίων, ὅπως ἐγκαταστήσῃ αὐτὸν (τὸν Γεράσιμον) ἀρχιεπίσκοπον Κνωσοῦ. Τὸν θρόνον τοῦτον κατεῖχεν ἄλλοτε θεῖος τῆς πενθερᾶς του Ἀργυρῆς Κρασάκη. Ἠγόρασε δὲ καὶ πλήρη τὴν ἀρχιερατικὴν αὐτοῦ στολὴν ἀντὶ 200 λιρῶν. Ἀποτυχούσης τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης διώρισεν αὐτὸν οἰκοδιδάσκαλον τῶν τέκνων του καὶ ἀκολούθως τὸν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὅστις τὸν διώρισε τὸ 1865 ἀρχιεπίσκοπον Αἰτωλοακαρνανίας».

⁶) Ἡ πληροφορία αὕτη ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου. Πολλὰκις ἀσφαλῶς θὰ ἤκουσε τὴν σχετικὴν διήγησιν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θείου του, «ὁ ὁποῖος μεθ' ὑπερηφανείας ἀφηγεῖτο πολλὰ ἐπεισόδια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καθ' ὃν χρόνον διέμενεν ἐν Μήλῳ».

⁷) Χάριν τῆς ἱστορίας τοῦ ἀγάλματος τούτου, ἡ ὁποία σχετίζεται μὲ τὸν Ἀνδρέαν Δ. Καλοκαιρινόν, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ μεταφέρωμεν ἐνταῦθα τὰ κατωτέρω σχετικά. «Τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 1820 εἰς Μῆλον κάποιος χωρικός ὀνόματι Γεώργιος, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν γυιό του, ἔσκαβε τὸ χωράφι του... Ὁ χωρικός ἐφώναξε καὶ ἄλλους... ἔβγαλαν τὰ χῶματα ποῦ ἐμπόδιζαν τὴν εἴσοδον τοῦ θόλου... Ἐκεῖ μέσα ὑπῆρχε τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ Γεώργιος.. βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν γυιό του καὶ μερικοὺς ἄλλους χωρικοὺς, μετέφερεν εἰς τὴν καλύβην του... τὸ ἄγαλμα τῆς αἰωνίας θεᾶς...». (Βλ. Φιλολογικὸν Περιοδικὸν Μεγάλης Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείας, ἀριθ. 16, σ. 9).

Ἐὰν ἡ πληροφορία τοῦ Ἰακώβου, ὅτι ὁ ἐκ Μήλου τεχνίτης—ὁ ὁποῖος παρέ-

Ἀπέθανεν ὁμως πρὶν ἢ υἱοθετήσῃ αὐτὸν καὶ ὁ Ἀνδρέας ἠναγκάσθη νὰ μετέρχεται εἰς Μῆλον τὸν πλανόδιον ἔμπορον, μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ του Γεωργίου, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσεν ἐκ Κυθήρων.

Ἡ ἐκρηγξίς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 εὗρε τὸν Ἀνδρέα εἰς Μῆλον, ὅπου ἐγένετο τροφοδότης τῶν ἀγγλικῶν καὶ γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων, τῶν καταπλεόντων εἰς τὸν λιμένα τῆς νήσου. Ἐκ Μήλου ὁρμώμενος ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Σμύρνην κλπ., ὅπου συνῆψε σχέσεις μετὰ διαφόρων ἐμπόρων, ὡς καὶ μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Χατζῆ Ἰωάννου Περίνη. Ἀργότερον ἐγκατέλειψε τὴν Μῆλον καὶ ἐγκατεστάθη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου* ἐν Κρή-

λαθε τὸν Ἀνδρέα ἐκ Κυθήρων διὰ νὰ τὸν υἱοθετήσῃ—ἦτο ἄτεκνος καὶ ὅτι εἰς τὸ κτῆμά του ἀνευρέθη τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, ὁ γυιὸς τοῦ μηλίου Γεώργου δὲν ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὸν Ἀνδρ. Δ. Καλοκαιρινόν, ὁ ὁποῖος, δεκαεξαετῆς τότε, ἦτο εἰς θέσιν νὰ βοηθήσῃ τὸν θετὸν πατέρα του. Ὁ Ἰάκωβος ἀναφέρει καὶ τὰ ἐπόμενα: «Ἐὰν ὁ ἰδιοκότης τοῦ γηπέδου δὲν ἤθελεν ἀποβίωση πρὸ τῆς ἐκταλέσεως τῆς πράξεως τῆς υἱοθεσίας τοῦ Ἀνδρέα, ἡ Ἀφροδίτη θὰ ἐγένετο κτῆμα τῆς οἰκογενείας τῶν Καλοκαιρινῶν».

Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, τὸ ὁποῖον εἶναι σήμερον «le plus riche joyau du Musée de Louvre» (Revue Contemporaine, t. I, 1852, pp. 130 - 132) ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ Brest, agent consulaire de France à Milo εἰς τιμὴν fort médiocre (1500 fr.) διὰ λογαριασμὸν τοῦ marquis de Rivière, ambassadeur de France à Constantinople, ὁ ὁποῖος τὸ ἐδωρίσεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Louis XVIII τὴν 1 Μαρτίου 1821. Τὸ ἄγαλμα, ὡς φαίνεται, ἦτο ἀκέραιον «ὅπως βεβαιῶνται ὁ υἱὸς τοῦ εὐρόντος αὐτὸ χωρικοῦ» (βλ. Μεγάλ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδεῖαν, τ. ΣΤ' σ. 358)—δηλαδὴ ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαιρινός—καὶ ἐκ τῶν ἐλλειπουσῶν χειρῶν ἡ μὲν δεξιὰ ἀνέστυρε πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν χιτῶνά της, ἡ δὲ ἀριστερά, τεταμένη πλαγίως καὶ πρὸς τὰ ἄνω, ἐκράτει τὸ μῆλον τῆς ἑρίδος, ἔπαθλον τοῦ ἀγῶνος τοῦ Πάριδος. Κατὰ τὴν παραλαβὴν του ὁμως ὑπὸ τοῦ γραμματέως τῆς Γαλλικῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως vicomte de Marcellus, τὸ πλήρωμα τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ, τὸ ὁποῖον τὸ παρέλαβε, συνεπλάκη μετὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον συσκευάσει τὸ ἄγαλμα διὰ νὰ τὸ μεταφέρουν εἰς Ἀθήνας, ὡς κτῆμα καὶ κειμήλιον ἐθνικόν, καὶ κατὰ τὴν συμπλοκὴν ἠκρωτηριάσθησαν αἱ χεῖρές του. (βλ. καὶ Étienne Michon, La Vénus de Milo, Revue des Études Grécques, t. XIII, Paris 1900, pp. 302 - 370)

*) Ὁ Γεώργιος ἐγκατεστάθη ἀργότερον εἰς Ρέθυμνον ἐμπορευόμενος, καὶ ἔγινε, συστάσει τοῦ ἀδελφοῦ του, ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ 18 ἔτη, τῆς Ἰταλίας καὶ πράκτωρ τῆς Ἑταιρείας τῶν Ὀθωμανικῶν φάρων. Ὁ Γεώργιος ἀνεμείχθη ἐνεργῶς, ὅπως φαίνεται, εἰς τὰς ἐπανάστασεις τῆς Κρήτης. Ἐγγράφα τοῦ τῆς περιόδου ἐκείνης, σχετιζόμενα μὲ τὴν ἐπανάστασιν 1866 - 69, εὕρισκόμενα εἰς τὸ Ἀρχεῖον Κορωναίου, ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἰωάν. Μαμαλάκης εἰς τὴν μελέτην του: «Ὁ Πᾶνος Κορωναῖος καὶ ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ὁμέρ στοῦ Λασιθι» (1866 - 9). (βλ. «Κρητικὰ Χρονικά», τ. Ε' σσ. 182, 183, 195 καὶ Τιμοθ. Βενέρη, τὸ Ἀρκάδι διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Ἀθήναι 1938 σσ. 156, 183, 206). Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος του ἐπτώχευσε τὸ 1867 ἕνεκα τῆς ἐπανάστασεως καὶ ὁ Ἀνδρέας προσέλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τοὺς υἱοὺς του Δημήτριον καὶ Εὐάγγελον.

το εἶδα
το 19

τη⁹⁾, εἰς τὸν ὄρμον Μπαλί¹⁰⁾, παρὰ τὸ Φόδελε, τὸν κατεχόμενον τότε παρὰ τῶν ἐπαναστατῶν, ὅπου ἐμπορεύετο. Μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ ὁ Ἀνδρέας ἐγκατεστάθη εἰς τὸ Ἡράκλειον τὸ 1830, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ ὅλα σχεδὸν τὰ κοινὰ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του κεφάλαια, ἔνθα ἤρχισε τὴν εὐρεῖαν καὶ κερδοφόρον ἐμπορικὴν σταδιοδρομίαν του.

Νέος, μὲ ἐλαχίστας γραμματικὰς γνώσεις, ξένος εὐρέθη ἐν μέσῳ κοινωνίας ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπικρατοῦσε τὸ τουρκικὸν στοιχεῖον. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Κρήτης τὸ 1837 ἀπετελεῖτο ἀπὸ 127.000 Τούρκους καὶ 125.000 Χριστιανούς. Ὁ στρατὸς τοῦ Ἰμπραήμ, τοῦ ὁποίου ἡγοῦντο Γάλλοι ἐξωμόται, εἶχε καταστρέψει τὰς ἀστικὰς καὶ ἀγροτικὰς περιουσίας τῶν Χριστιανῶν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς νήσου καὶ ἡ ἐπιτόπιος παραγωγὴ ἦτο ἀνεπαρκὴς διὰ τὴν διατροφὴν τῶν κατοίκων. Ἡ σπάνις τοῦ χρήματος καὶ ἡ παντελὴς ἔλλειψις δικαιοσύνης εἶχον ἀφήσει ἐλευθέρους τοὺς τοκογλύφους, οἱ ὅποιοι ἐτόκιζον πρὸς 30 καὶ 40 % . Ἡ Κρήτη οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν εἶχε μὲ τὴν Εὐρώπην.

Εἰς τοιοῦτον περιβάλλον φυσικὸν ἦτο νὰ προσδεύσῃ ἀμέσως μία διάνοια ἐπιχειρηματικὴ, ὡς τοῦ Καλοκαιρινοῦ. Οὗτος διὰ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς πλουσίας Κρητικοπούλας Κρασάκη ἔθεσε τὰς βάσεις τῆς ἀστικῆς καὶ ἀγροτικῆς του περιουσίας καὶ διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ του μὲ παλαιούς καὶ ἀνεγνωρισμένους ἐμπόρους καὶ βιομηχάνους, τὸν Φραγκολεβαντῖνον Ἰωάν. Ἰττάρ καὶ τὸν Τούρκον Ναζίφ, ἔθεσε τὰς βάσεις τῶν ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, ναυτικῶν καὶ τραπεζικῶν του ἐπιχειρήσεων. Οὕτω ἀνεδείχθη ὡς ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τοῦ κρητικοῦ ἐμπορίου εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Συνδυάσας τὴν ἀγγλικὴν του προστασίαν, ὡς Ἰόνιος, μὲ τὴν προσωπικὴν φιλίαν τοῦ Μουσταφᾶ Ναῦλῃ Πασᾶ, ἡδυνήθη νὰ προστατεύσῃ τὰ δικαιώματα καὶ τὰ διεθνῆ προνόμια τῆς ἀτελείας του ἀπέναντι τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως. Ἡῤῥησε τὴν ἀστικὴν καὶ ἀγροτικὴν περιουσίαν του διὰ νέων ἀγορῶν, ἔχων ὡς ἀρχὴν νὰ μετατρέπῃ κατ' ἔτος ὠρισμένον ποσοστὸν τῶν κερδῶν του εἰς ἀκίνητον περιουσίαν. Ἐφήρμοσεν εἰς τὰ κτήματά του τὴν μεγάλην καλλιέργειαν καὶ φυτοκομίαν καταστήσας αὐτὰ γεωργικὰς σχολὰς καὶ φυτώρια τῆς νήσου. Εἰσήγαγε τὸν τύπον τῶν γαλλικῶν ἐλαιοτριβείων εἰς Κρήτην καὶ ἀνέπτυξε τὴν μόνην τότε βιομηχανίαν τοῦ τόπου, τὴν σαπωνοποιίαν. Ἐφώπλισεν ἐμπορικὸν στόλον καὶ ἤνοιξε τοὺς λιμένας τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ κρητικὸν ἐμπόριον. Τὸ γραφεῖον, τέλος, τῶν ἐπιχει-

⁹⁾ Πότε ἀκριβῶς ἦλθεν ὁ Καλοκαιρινὸς εἰς Κρήτην εἶναι ἄγνωστον. Πάντως φαίνεται ὅτι ἦλθε διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως.

¹⁰⁾ Ὅρμος τοῦ Μυλοποτάμου.

ρήσεών του υπήρξε σχολή δια τούς υπαλλήλους του, οἵτινες φεύγοντες, κατελάμβανον σπουδαίας θέσεις εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς χώρας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οὐδείς ἐξήρχετο τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Καλοκαίρινου ἄνευ περιουσίας¹¹.

Ἀρχικῶς, τὸ 1830, συνειργάσθη μετὰ τοῦ Ἰωάννου Ἰττάρ. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οὗτος ἐπτώχευσεν¹², ὁ Καλοκαίρινος ἱδρυσεν ἐταιρείαν μετὰ τινος Ἑβραίου ἐκ Κερκύρας, μετερχομένου τὸν ἱατρὸν, ὀνόματι Μορδών¹³. Ἡ ἐταιρεία «ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ - ΜΟΡΔΩΝ» ἀνῆκεν εἰς Ἕλληνας ὑπηκόους, ὡς ἦσαν ὁ Καλοκαίρινος καὶ ὁ Μορδών, ὡς καταγόμενοι ἐξ Ἑπτανήσου, τὴν ὁποίαν κατεῖχον τότε οἱ Ἕλληνες. Ἐχούσα ὅθεν τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς Κρήτης εἰς τοὺς εὐρωπαίους ἐμπόρους, καὶ ἐχρησίμευσεν εἰς αὐτοὺς ὡς παραγγελιοδόχος, ἀποκομίσασα ἀμύθητα κέρδη. Ἀποθανόντος τοῦ Μορδών ὁ Καλοκαίρινος ἱδρυσεν τὸ 1848 νέαν ἐταιρείαν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΣΙΑ», προσλαθὼν ὡς συνεταῖρον τὸν μέχρι τότε γραμματέα του Γεώργιον Κρασάκη¹⁴. Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην διετήρησεν καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Κρασάκη τὸ 1851, μέχρι τέλους τῆς ἐμπορικῆς του σταδιοδρομίας.

Ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαίρινος δὲν εἶχε μεγάλην μόρφωσιν, ἀλλὰ, χάρις εἰς τὸ ἐμπορικὸν καὶ ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα, ὠργάνωσε τὴν μεγαλύτερον ἐμποροβιομηχανικὸν - ναυτικὸν - τραπεζικὸν οἶκον ἐν Κρήτῃ, ὅστις, κατὰ τὰ μέσα τῆς 19ης ἑκατονταετηρίδος, κατέστη ἡ καρδιά τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς Κρήτης, τῆς ὁποίας οἱ παλμοὶ ἦσαν αἰσθητοὶ ὄχι μόνον εἰς τὴν νῆσον ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν,

¹¹) Ὁ πρῶτος γραμματεὺς καὶ ἀκολούθως συνεταῖρος του Γεώργ. Κρασάκης ἀπεκόμισεν ἐκ τῆς ἐργασίας του 300.000 φράγκα καὶ μετενέστευσεν εἰς Ἀθήνας. Ὁ διάδοχός του Λεων. Κωνσταντινίδης ἐκλήθη καὶ ὑπηρέτησεν ὡς γραμματεὺς τοῦ μεγάλου οἴκου Πέτρου Ράλλη καὶ ἀκολούθως πρῶτος λογιστὴς τῆς Τραπεζῆς Θεσσαλίας. Καὶ ὁ διάδοχος τοῦτου Κωνστ. Ε. Μοάτσος ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν χρεωγράφων τοῦ οἴκου Ζερβουδάκη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

¹²) Ὁ Ἰττάρ ἐφόρτωσε πλοῖον ἐκ διαφόρων ἐμπορευμάτων προοριζομένων διὰ Τεργέστην. Εἰς συνεταῖρος του ὁμοῦ ὁ ὁποῖος συνώδευσεν τὸ φορτίον διηύθυνε τὸ πλοῖον πρὸς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, καταχρασθεὶς τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων. Οὕτω ὁ Ἰττάρ ἐπτώχευσε καὶ ἐμείνε χρεώστης εἰς τὸν Καλοκαίρινον 90.000 γρόσια.

¹³) Οὗτος, ἐπαγγελλόμενος τὸν ἱατρὸν εἰς Θεσσαλονίκην, ἐνυμφεύθη τὴν χήραν Φανή Καϊταντζόγλου. Κατελθὼν δὲ εἰς τὸ Ἡράκλειον διωρίσθη ἱατρὸς εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κατέχοντος τότε τὴν Κρήτην Μωχάμετ Ἀλῆ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ υἱὸς του Θεμιστοκλῆς ὑπηρέτησεν ἐπίσης ὡς φαρμακοποιός.

¹⁴) Ὁ Κρασάκης οὗτος ἦτο Χιὸς τὴν καταγωγὴν, θετός υἱὸς τοῦ Τζελεπῆ Ἀντωνάκη Κρασάκη καὶ τῆς συζύγου του Φρόσως, ἀγορασθεὶς παρ' αὐτῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1822, ὅτε ἐπέστρεφον ἐκ Ρωσίας, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ.

ἀπὸ Μασσαλίας μέχρις Ὁδησοῦ καὶ ἀπὸ Τεργέστης μέχρις Ἀλεξανδρείας, ὅπου ἦσαν ἐγκατεστημένα τὰ γραφεῖα τῶν ἀνταποκριτῶν καὶ ἀντιπροσώπων τοῦ ¹⁵.

Ὁ Καλοκαιρινὸς δὲν περιώρισε τὴν δρᾶσίν του μόνον εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἀνέπτυξε καὶ ἐβεβλῆσε σοβαρῶς τὴν νεαρὰν τότε ἐν Κρήτῃ βιομηχανίαν τοῦ σάπωνος ¹⁶, εἰσαγαγὼν πρῶτος τὴν χρῆσιν τῆς ἀγγλικῆς σόδας διὰ τὴν κατασκευὴν του. Ἐδημιούργησεν ἐμπορικὸν στόλον, ὁ ὅποιος ἠδύλακωνε τὴν Μεσόγειον, μεταφέρων τὰ κρητικὰ προϊόντα μέχρι τῶν μεγάλων λιμένων τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ Μασσαλίας μέχρις Ὁδησοῦ ¹⁷.

Ἄλλος κλάδος ἐπιχειρήσεως εἰς τὸν ὅποιον ἐπεδίδeto ὁ Καλοκαιρινὸς ἦτο ὁ τραπεζιτικὸς. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχεν ἐν Κρήτῃ τράπεζα καὶ τὸ γραφεῖον τῆς ἐταιρείας «Καλοκαιρινὸς & Σία» ἐξετέλει

¹⁵) Οἱ σπουδαιότεροι τῶν ἀνταποκριτῶν καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπτανήσιοι. Εἰς τὸ Ταϊγάνιον ἦτο ὁ Μαρῖνος Βαλλιάνος, εἰς τὸ Λονδῖνον οἱ Ἀδελφοὶ Βαλλιάνοι, εἰς τὴν Μασσαλίαν ὁ Ἀνδρέας Βαλλιάνος, εἰς Μάνχεστερ ὁ Παῦλος Ταμβάκης, εἰς Τεργέστην ὁ Δημήτριος Τοπάλης, εἰς Βράϊλαν ὁ Παναγ. Τσάκωνας, εἰς Ὁδησὸν ὁ Γεώργ. Βουτσινᾶς, εἰς Κωνσταντινούπολιν οἱ Γρηγ. Κούπας καὶ Θωμᾶς Σβορώνος, εἰς Σμύρνην ὁ Χατζῆ Ἰωάν. Περόντης, εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ Νικήτ. Τζάνες.

¹⁶) Ὁ Καλοκαιρινὸς συνέστησεν ἐταιρείαν Σαπωνοποιίας μετὰ τοῦ Ναζίφ Ἀγᾶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτου: Ναζίφ, ὁ κρητικὸς σάπων ἐν ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκτισεν ἀρίστην φήμην. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ναζίφ ὁ Καλοκαιρινὸς συνέστησεν νέαν ἐταιρείαν Σαπωνοποιίας μετὰ τοῦ γαμβροῦ τοῦ Ναζίφ, τοῦ Τεφῆκ βέη Καλουπζουζάκη, τῆς ὁποίας διώρισε διευθυντὴν τὸν Φραγκίσκον Ψαρουδάκη. Ἀργότερον ἔδρυσεν ἴδιον σαπωνοποιεῖον, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἐγγονὸς του Ἀνδρέας ὠκοδόμησε τὸ οἶκον τοῦ Οἰκονομικοῦ Συλλογικοῦ εἰς τὴν ὁδὸν Μονῆς Ἀγκαράθου παρὰ τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Ἐμίσθωσε δὲ καὶ τὸ σαπωνοποιεῖον τοῦ Ζαφὲρ βέη Βραζεράκη, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ κατασκευάζῃ μηνιαίως 40 - 50 τόνους σάπωνος.

Τὰ ὀλίκα τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῖ διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σάπωνος ἦσαν, κατὰ τὰς πληροφορίες τοῦ Ἰακώβου Καλοκαιρινοῦ: 1) ἐλαιόλαδον καθαρὸν καλούμενον «μερκαντύλιον», 2) ἄσβεστος, 3) νατρώνιον, εἰσαγόμενον ἐξ Αἰγύπτου, 4) τσουράκι, εἰσαγόμενον ἐπίσης ἐξ Αἰγύπτου. Ἀργότερον εἰσήγαγεν ὁ Καλοκαιρινὸς τὴν χρῆσιν τῆς ἀγγλικῆς σόδας ἀντὶ νατρώνιου. (Σχετικῶς μετὰ τὴν βιομηχανίαν καὶ ἐμπορίαν τοῦ σάπωνος ἐν Κρήτῃ βλ. Στέργ. Γ. Σπανιάκη, Ἡ Διαθήκη τοῦ Ἀνδρέα Κορνάρου εἰς «Κρητικὰ Χρονικά» τ. Θ' σ. 474 καὶ Στέφ. Ξανθοῦ διδῇ, Χριστιανικαὶ ἐπιγραφαὶ Κρήτης ἐν ΕΕΒΣ, τ. Δ', Ἀθῆναι 1927, σ. 108).

¹⁷) Εἶχε δύο γολέτας ὑπὸ ὀθωμανικὴν σημαίαν καὶ Τούρκους πλοιάρχους, ἁρὶν ἀσφαλείας. Μίαν βομβάρδαν, μετὰ τοῦ ὁδραίου Ποτλῆ. Ἐνα τροχαντήριον, μετὰ τοῦ Παπαφραγκίσκου. Μίαν γαλλικὴν γολέταν ἰδιόκτητον καὶ ἑτέραν μετὰ τοῦ κασίου πλοιάρχου Μιχαήλ Χατζῆ Νικολάου καὶ ἕνα βρίκιον. Εἶχεν ἐπίσης συνεταιρικῶς μετὰ πλοιάρχων μωαμεθανῶν τρία πλοίαρια μικρᾶς χωρητικότητος, διὰ τὴν ἀκτοπλοῖαν τῆς Νήσο.

ἀπάσας τὰς τραπεζιτικὰς ἐργασίας¹⁸. Ἐν ὀλίγοις ὁ Καλοκαιρινὸς ἐπ' ἄρκετον χρονικὸν διάστημα ἐμονοπώλησε σχεδὸν τὸ ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον τοῦ Ἡρακλείου, παραμερίσας τοὺς ἄλλους ἐμπόρους συναδέλφους του¹⁹. Ἡ ὑπογραφή του, γνωστὴ εἰς τοὺς περισσοτέρους οἴκους τῶν λιμένων τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐνέπνεεν ἐμπιστοσύνην.

Β. ΜΟΡΦΩΣΙΣ

Ὁ Ἀ. Δ. Καλοκαιρινὸς εἶχε διδαχθῇ εἰς τὰ Κύθηρα νὰ ἀναγινώσκη καὶ νὰ γράφῃ τὴν κοινὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀνωτέραν παιδείαν δὲν εἶχε. Ὡμίλει ὅμως εὐχερῶς, ἂν ὅχι ὀρθῶς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ ἐγνώριζε λέξεις γαλλικὰς, τὰς ὁποίας ἀνεμείγνυε μετὰ τῶν ἰταλικῶν, κατασκευάζων οὕτω ἰδίαν διάλεκτον, τὴν ὁποίαν μόνον αὐτὸς καὶ ὁ ἰδιαιτέρὸς του γραμματεὺς Βικέντιος Μοράρης ἤγνόνουν. Τὸ σπουδαιότερον προσὸν τὸ ὅποῖον τὸν ἐβοήθησε νὰ ἀναδειχθῇ τόσον ἦτο ἡ διαύγεια καὶ ἡ διορατικότης τοῦ πνεύματός του καὶ τὸ ἐμφυτον ἐπιχειρηματικὸν του δαιμόνιον. Διετῆρει πάντοτε στενὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἀγγλικοῦ προξενείου ὡς Ἰόνιος, μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ὡς Ἑλλήν, μετὰ τοῦ ρωσικοῦ ὡς ὀρθόδοξος χριστιανὸς καὶ μετὰ τοῦ αὐστριακοῦ ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Δύο Σικελιῶν. Ἀναμφισβήτητα τὸν ἐβοήθησε καὶ ἡ γνωριμία του καὶ αἱ φιλικαὶ σχέσεις του μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ Ναῦλῃ Πασᾶ.

Γ. Ο ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ ΠΡΟΞΕΝΟΣ

Ὁ Ἀ. Δ. Καλοκαιρινὸς διωρίσθη ἐν Ἡρακλείῳ ὑποπρόξενος τῶν Δύο Σικελιῶν τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τοῦ II, τοῦ ἐπονομαζομένου Μπόμπα²⁰, καὶ οὕτω ἀπέκτησε καὶ τὸ προνόμιον τῆς διεθνοῦς ἀσουλίας καὶ ἐτεροδικίας. Προνοῶν πάντοτε διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν συμφερόντων τοῦ οἴκου του ἐξηγόρασε διὰ τὸν υἱὸν του Λυσίμαχον τὸ Ἀγγλικὸν Ὑποπροξενεῖον ἐν Ἡρακλείῳ τὸ 1859, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μέχρι τότε ὑποπροξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἡρακλείῳ Ἰωάννου Ἰττάρ, τοῦ πρώην συνεταιρίου του. Ἡ ἀπόκτησις τοῦ τίτλου τούτου ὅχι

¹⁸) Ὁ Καλοκαιρινὸς ἐχορήγει δάνεια κοινὰ εἰς φερεγγύους ὀφειλέτας πρὸς 12 καὶ 15 ο/ο. Ὁ ἴδιος ἐδανείζετο μὲ μετριώτερον τόκον. Σπουδαῖα κεφάλαια διέθετεν ἐπίσης εἰς ναυτοδάνεια πρὸς 30 ο/ο, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεκόμισεν ἀμύθητα κέρδη.

¹⁹) Ἐν Ἡρακλείῳ ὑπῆρχον τότε τρία ἄλλα ἐμπορικὰ καταστήματα μὲ χρηματικὰ κεφάλαια ἑκαστον οὐχὶ κατώτερα τῶν κεφαλαίων τοῦ Καλοκαιρινοῦ. Τοῦ Γεωργ. Καστρινογιαννάκη, τοῦ Μιχαήλ Διαμαντίδη καὶ τοῦ Δημητρ. Βολονάκη, συγγενοῦς τοῦ Μουσταφᾶ Ναῦλῃ Πασᾶ.

²⁰) Ferdinando II, detto re Bomba, 1830 - 1859. (βλ. Melzi Dizionario, Milano).

μόνον ἐξησφάλισεν τὰ συμφέροντά του ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπεξέτεινεν. Ἐάν, μετὰ τὴν Ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος (1863) δὲν ἐκαλύπτετο ὁ οἶκός του ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς σημαίας, θὰ κατεστρέφετο. Τουναντίον αἱ κρητικαὶ Ἐπαναστάσεις τοῦ 1866, 1878 κλπ. ἠύξησαν τὴν περιουσίαν τῶν Καλοκαιρινῶν.

Ὁ Καλοκαιρινὸς διετήρει πάντοτε ἀρίστας σχέσεις μὲ τοὺς ξένους καὶ δὴ μὲ τοὺς Ἀγγλους, τοὺς ὁποίους πολλαπλῶς ἐξυπηρέτει²¹.

Δ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

Ὁ Ἀ. Δ. Καλοκαιρινὸς ἐνυμφεύθη τὸ 1835²² τὴν νεωτάτην, 15 μόλις ἐτῶν²³, Μαρίαν Κρασάκη, ὀρφανὴν πατρός, θυγατέρα τῆς χήρας

²¹⁾ Ὅταν ὁ Captain T. A. B. Spratt εὗρισκετο, ἐπὶ δόκλῃρον δεκαετίαν, εἰς Κρήτην (1851 - 1860) διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ περιφήμου χάρτου τῆς νήσου, ὅχι μόνον ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Καλοκαιρινοῦ ἀλλὰ καὶ ἐδοξηθή παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν περιφήμων σαρκοφάγων τῆς Ἱεραπέτρας. Ὁ Σπράτ, εὐγνωμονῶν τοῦτον ἀναφέρει εἰς τὸ βιβλίον του τὰ ἐπόμενα: *I was particularly indebted to the father of our respected Vice - Consul at Candia, Signor Calocherino, for his influence on the occasion — a loyal Ionian who highly appreciated the British protectorate, and took every opportunity of showing that he did so;* (Ἰδ., Captain T. A. B. Spratt, *Travels and Researches in Crete*, London 1865, vol. I, pp. 287).

Ἐδῶ νομίζω ὅτι ἐπιβάλλεται, χάριν τῆς ἱστορίας, νὰ παραθέσω ὅ,τι σχετικῶς ἀναφέρει ὁ Ἰακώβος Καλοκαιρινὸς ὁ ὁποῖος εἶναι σύγχρονος τῶν γεγονότων (1860), περὶ τῶν σαρκοφάγων αὐτῶν. «...Ὁ ἐν Ἱεραπέτρῳ Ἑμμαν. Χλουβεράκης ἀνεύθυνεν ἐν τῷ κτήματι αὐτοῦ δύο ἑλληνικὰς σαρκοφάγους μετὰ καλυμμάτων καὶ ἔξωθεν ἀναγλύφων (βλ. ἀπεικόνισιν εἰς Σπράτ, I, σσ. 279 καὶ 281). Ὁ εὐφυνέστατος ἰδιοκτήτης ἐκήρυξεν ἕνεκα φιλοδοξίας ὅτι δὲν θὰ πωλήσῃ τὸ εὔρημά του εἰς οἰανδήποτε τιμὴν, ἵνα ἀναγκάζωνται οἱ Εὐρωπαῖοι ἀρχαιολόγοι νὰ ἐπισκέπτονται αὐτόν. Ἀλλ' ὁ παντοκράτωρ τότε τῆς Ἀνατολῆς Βουλβερ, πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας, ἐφρόντισε καὶ ἐφωδιάσθη δι' ἐνὸς σουλτανικοῦ φερμανίου, δυνάμει τοῦ ὁποίου εἰς οὐδὲνα ἄλλον ἐπιτρέπετο νὰ ἐξαγάγῃ τὰς δύο σαρκοφάγους ἐκ τῆς Κρήτης, πλην τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἀποθανόντος τοῦ Χλουβεράκη ἡ Ἀγγλικὴ Πρεσβεΐα ἠρώτησε τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ διὰ τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ ὑποπροξένου αὐτῆς (Θηλαδὴ τοῦ Λυσ. Καλοκαιρινοῦ), εἰς ὅσον νὰ πωλήσῃ τὰς δύο σαρκοφάγους. Ἀποκριθέντων δὲ καταφατικῶς κατέπλευσεν ὁ Σπράτ μὲ τὴν «Μεδίαν» του εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἱεραπέτρας καὶ παρέλαβε τὸ ἀγορασθὲν ἐμπόρευμα».

²²⁾ Τὸ ἔτος τῶν γάμων του δὲν ἀναφέρεται εἰς τὰ βιογραφικὰ σημειώματα τοῦ Ἰακώβου Καλοκαιρινοῦ. Εἰς σημειωματάριον ὁμοῦ τῆς Ἀργυρῆς Κρασάκη, ὡς μὲ πληροφορεῖ ὁ κ. Λέων Καλοκαιρινός, ἀναφέρεται, ὅτι ἡ κόρη τῆς «Μαργιόρι Κρασσοπούλα ἐνυμφεύθη τὴν 3 Φεβρουαρίου 1835 τὸν κ. Ἀνδρέαν Καλοκαιρινόν».

²³⁾ Ἡ Μαρία ἀπέθανε τὴν 21 Μαΐου 1852, εἰς ἡλικίαν 32 μόλις ἐτῶν. Θὰ ἐγεννήθη ὅθεν τὸ 1820. Συνεπῶς κατὰ τὸ ἔτος τῶν γάμων τῆς ἦτο 15 ἐτῶν. Ὁ γάμος ἔγινε τῇ συστάσει τοῦ προξένου τῆς Αὐστρίας πρὸς τὴν χήρα Κρασάκη, τὴν ὁποίαν ἐπροστάτευεν οὗτος.

Ἡ Μαρία Ἀνδρ. Καλοκαιρινοῦ, τὸ γένος Κρασάκη, ἐτάφη ἐντὸς τοῦ περιόλου

Ἀργυρῆς Κρασάκη²⁴. Διὰ τοῦ γάμου τούτου ἀπέκτησεν ἱκανὴν ἀστικήν καὶ ἀγροτικήν περιουσίαν—τὸ Σκαλάνι ἦτο φέουδον τῆς Κρασάκη—ἣτις ὑπῆρξεν ἡ βάση τῆς κολοσσιαίας κτηματικῆς τοῦ ἰδιοκτησίας, τὴν ὁποίαν ἐπολλαπλασίαζε κατ' ἔτος δι' ἀγορῶν. Ἀπαράβατον ἐτήρει τὴν ἀρχὴν καθ' ὅλον τὸν βίον του νὰ διαθέτῃ ἐτησίως δι' ἀγορὰς ἀκινήτων τὸ ἥμισυ τῶν κερδῶν του. Εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἡρακλείου ἀπέκτησε τόσας οἰκοδομὰς, ὥστε νὰ διατηρῇ ὡς τακτικόν του ὑπάλληλον εἰδικὸν μηχανικόν. Ἡ ἀγροτικὴ περιουσία του ὑπῆρξεν ἐπίσης κολοσσιαία. Ἐκτὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ μετοχίου εἰς τὸ χωρίον Σκαλάνι, τοῦ μετοχίου Δρακουλιάρη, τοῦ μετοχίου παρὰ τὸ ὄρος Γιουκτάκι, ἠγόρασε καὶ τὸ μέγιστον τῶν κτημάτων τοῦ Μουσταφᾶ Ναῦλῃ πασᾶ²⁵.

τοῦ Σιναΐτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ματθαίου. Μετὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ οἰκογενειακοῦ τάφου τῶν Καλοκαιρινῶν εἰς τὸ νέον Νεκροταφεῖον τοῦ Ἁγ. Κωνσταντίνου, ἀνεκομίσθησαν τὰ ὀστέα τῆς καὶ ἀπετέθησαν ἐκεῖ. Ἐπὶ τῆς ἐπιταφίου πλακὸς ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα:

Ἐπιτύμβιον Μαρίας συζύγου Ἀνδρέου Καλοκαιρινοῦ, ἀποβιώσασα τὴν 21 Μαΐου 1852 εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν,

Παρία λίθος λάρναξ ἄνυχον ἤδη
 χρηστῆς συζύγου ἐγκλείει σῶμα
δῆλς* ὀδοιπὸρος ἄς μὴν παρίδῃ
 τὸ μαῦρον μνήμα μὲ κρῦον ὄμμα
 πενιᾶδος τέκνων κρουνοὶ δακρύων
 θλίψεις καὶ πόνοι πατρὸς ἀθλίου
 πρόξενοι πένθους καὶ κλαυθμῶν μαυρίων**
 ἔγιναν ὅλου τοῦ Ἡρακλείου.

*) Ἡ λέξις *δῆλς* εἶναι σφάλμα τοῦ γλύπτου ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *πλήν*.

**) Δεύτερον σφάλμα τοῦ γλύπτου ὁ ὁποῖος ἔγραψε *μαυρίων* ἀντὶ *μυρίων*.

Ὁ Μ. Γ. Παρλαμᾶς, δημοσιεύων «τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Κωνσταντίνου Κοζύρη» ἀναφέρει ὅτι «ὁ Ἀνδρέας Καλοκαιρινὸς (1804 - 1864) συνεξέυχθη τὴν Μαρίαν Διαμαντίδου», συγγένων προφανῶς τὴν Μαρίαν Κρασάκη μὲ τὴν Ἀριστέαν Διαμαντίδου, σύζυγον τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ (βλ. Μ. Γ. Παρλαμᾶ, τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Κωνστ. Κοζύρη, Κρητικὰ Χρονικά, Α' σ. 358, ὑποσ. 9).

²⁴) Ἡ χήρα Ἀργυρῆ Κρασάκη ἀνῆκεν εἰς μεγάλην φραγκοκρητικὴν οἰκογένειαν. Οἱ Τοῦρκοι εἶχον φονεύσει τὸν σύζυγόν τῆς καὶ ὀκτὼ ἀδελφούς του. Ἦτο ἔξοχος οἰκοδόσποινα. Ἐκοσμεῖτο διὰ μεγάλων φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων προσόντων: εὐγενῆς, φιλόφρων, ἐλεήμων, φιλόφρων, εὐσεβὴς πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἀνεξίθρηστος. Ἐξετέλει καθήκοντα «πρεσβευτοῦ» παρὰ τῇ γαμβρῇ τῆς, διὰ λογαριασμόν Χριστιανῶν καὶ Μωαμεθανῶν μητέρων, πρὸς προστασίαν τῶν συζύγων ἢ τῶν τέκνων αὐτῶν. Εἶχε τεραστίαν ἀστικήν καὶ ἀγροτικήν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀξιοποίησεν ὁ μοναδικὸς κληρονόμος γαμβρός τῆς. Διετέθει μεγάλῃ καὶ πλούσιαν πινακοθήκην ἐξ ἱερῶν εἰκόνων, ἀνηκουσῶν ἰδίως εἰς τὸν θεῖόν τῆς μητροπολίτην Κνωσοῦ. Ἀπέθανε εἰς ἡλικίαν 117 ἐτῶν, τὸ 1871, δοκιμάσασα τὴν πικρίαν τοῦ θανάτου, ἐκτὸς τῶν ὧς ἄνω καὶ τῆς θυγατρὸς τῆς, τοῦ γαμβροῦ τῆς καὶ τριῶν ἐγγονῶν τῆς. Ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ οἴκου τῶν Καλοκαιρινῶν.

²⁵) Ὁ ἀλθανὸς Μουσταφᾶ Ναῦλῃ Πασᾶς, τῆς αὐτῆς περιποῦ ἡλικίας μὲ τὸν

Ἀνδρέας Δημητρ. Καλοκαιρινός

Ἀργυρή Κρασάκη

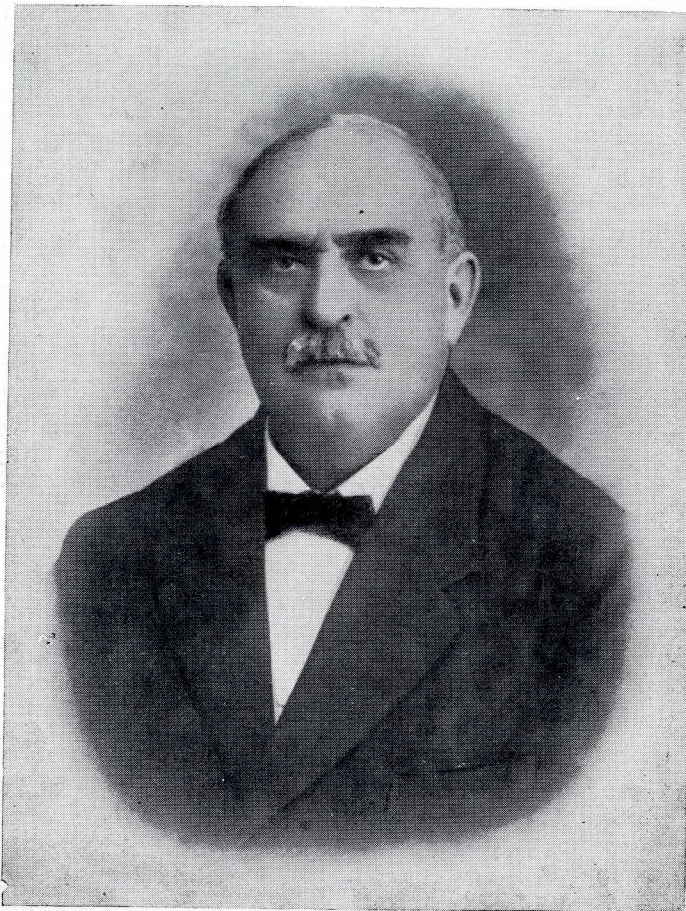

2. — Μίνως 'Ανδρ. Καλοκαιρινός

1. — Αυσίμαχος 'Ανδρ. Καλοκαιρινός

ΠΙΝ. ΣΤ'

Ἀνδρέας Λυσ. Καλοκαιρινός

τὸ γνωστὸν μὲ τὸ ὄνομα Γιοφυράκια²⁶, ἀποτελούμενον ἐκ μεγάλης ἐκτάσεως ἀγρῶν, πολλῶν χιλιάδων ἐλαιοδένδρων, ἐκτεταμένων ἀμπελοφυτειῶν, μελισσοουργείου κλπ.

Ὁ Καλοκαιρινός, ὡς πρῶτος ἐν τῇ κοινωνίᾳ Ἡρακλείου, ἤγεῖτο εἰς τὰς πράξεις τῆς ἀγαθοεργίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Ὑπὲρ τῶν θυμάτων τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1856²⁷ διέθεσεν ἐκ τῶν ἀποθηκῶν του μεγάλην ποσότητα ἐνδυμάτων, ἀλεύρων, ἐλαίου καὶ

²⁶ Ἀνδρ. Δ. Καλοκαιρινόν, (ἐγεννήθη τὸ 1795) ἔζησε σχεδὸν ὅλον τὸν βίον του ἐν Κρήτῃ, κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ἀκολούθως δὲ ὡς πασᾶς, δικαίως λαδὼν τὴν ἐπωνυμίαν «Γκιριτλῆς». (Σχετικῶς μὲ τὴν βιογραφίαν του ἴδε Τ. Βενέρη, τὸ Ἀρκάδι διὰ τῶν αἰώνων, Ἀθῆναι 1938, σ. 159 κ. ἐξ.) Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς εἶχε συλλάβει τὴν ἰδέαν νὰ καταστήσῃ τὴν Κρήτην οἰκογενειακόν του τιμᾶριον, ὡς ὁ διδάσκαλός του Μεχμέτ Ἀλῆ κατέστησε τὴν Αἴγυπτον. Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν καθόδον τοῦ Σουλτάνου Μετζίτ εἰς Κρήτην. Ὁ Μουσταφᾶ πασᾶς ἠγόρασε τὰ ἐπιπλα τοῦ ἐξωσθέντος βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου καὶ δι' αὐτῶν ἐκόσμησε τὰ δωμάτια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐφιλοξένησε τὸν Σουλτάνον. Ὁ Σουλτάνος, κατευχαριστηθεὶς ἐκ τῆς λαμπρᾶς ὑποδοχῆς καὶ θαυμάσας τὴν βασιλικὴν ἐπίπλωσιν τὴν ὁποίαν οὐδ' αὐτὸς εἶχεν εἰς τὰ ἀνάκτορά του ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξέφρασε τὸν θαυμασμόν του πρὸς τὸν ἀκολουθῶντα αὐτὸν ἀντιδασιλέα τῆς Αἰγύπτου Ἀμπᾶς πασᾶ, εἰπὼν: «Τοιοῦτον πασᾶν δὲν ἔχομεν εἰς τὴν Αὐτοκρατορίαν». Ὁ Ἀμπᾶς, συνεννοημένος ὢν μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ ἀπήντησεν εἰς τὸν Σουλτάνον: «Ναί, ἀλλ' ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης, πιστεύω, δεῖ θέλει εὐδοκίησῃ νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ τὴν Κρήτην ὡς οἰκογενειακόν του τιμᾶριον». Ὁ Σουλτάνος, ὀργισθεὶς, ἀνταπήντησεν: «ἔχεις σὺ τὴν Αἴγυπτον, διὰ δώσω εἰς τὸν Μουσταφᾶ τὴν Κρήτην ἵ μὲν εἰς ἐμέ;» Καίτοι δὲ εἶχε δηλώσει: δεῖ θὰ ἔμεινεν ἀκόμῃ δύο ἡμέρας ἐν Ἡρακλείῳ, ἀπῆλθε τὴν πρωίαν τῆς ἐπιούσης ἄνευ οὐδεμιᾶς προειδοποιήσεως, ὥστε οἱ ἀκόλουθοί του ἔσπευδον εἰς τὸν λιμένα μὲ τὰ σανάλια, ἄνευ ὑποδημάτων. Ἐξ αἰτίας τούτου ὁ Μουσταφᾶς ἀνεκλήθη τὸ 1850, διὰ νὰ σταλῇ καὶ πάλιν τὸ 1866, πρὸς καταστολὴν τῆς τότε ἐπαναστάσεως (βλ. σχετικῶς καὶ Τ. Βενέρη, Τὸ Ἀρκάδι κλπ. σ. 172, 173). Ὁ Μουσταφᾶς εἶχε δημιουργήσει ἐν Κρήτῃ τεραστίαν περιουσίαν. Τὸ μέγαρόν του, ὅπου ἐφιλοξένησε τὸν Σουλτάν Μετζίτ κατελάμβανε τὸ τετράγωνον πρὸς Δ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου. Εἶχε πολλὰ καταστήματα καὶ οἰκίας ἐν Ἡρακλείῳ, καὶ μεγάλην ἐπίσης ἀγροτικὴν περιουσίαν. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἦτο ἰδιοκτῆτης καὶ τοῦ μετοχίου «Γιοφυράκια», τὸ ὁποῖον, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μουσταφᾶ ἐκ Κρήτης, ἡγοράσθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρ. Δ. Καλοκαιρινοῦ.

²⁶ Εἰς τὰ Γιοφυράκια ὑπῆρχεν ὀθωμανικόν Τέμενος τὸ ὁποῖον μετέτρεψεν ὁ Καλοκαιρινός εἰς ναόν τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ὁ ὁποῖος κατεστράφη κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Τὴν σημερινὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Νικολάου ἔκτισε, ἐπὶ τῶν ἐρείπων παλαιότερας ἐκκλησίας, ὁ Μίνως Καλοκαιρινός, ὅταν ἐχώρισαν τὴν κληρονομίαν μὲ τὸν ἀδελφόν του Λυσίμαχον (1871).

²⁷ «1856, Σεπτέμβριος 30, Κυριακὴ ξημερῶματα, ἔκαμε τρομερὸν σεισμόν καὶ ἐβάσταξε ἕως τρία λεπτά... σιὸ Κάστρο τὸ Μεγάλο δὲν ἔμειναν παρὰ 30 σπύθια γερά. Ἐχάθθησαν 1500 ἄνθρωποι». (Βλ. Ἐλευθ. Κ. Πατάκης, οἱ σεισμοὶ τῆς Κρήτης, «Κρητικὰ Χρονικά», τόμ. Δ' σ. 494).

οἴνου, ἐκτὸς τῶν χρημάτων τὰ ὁποῖα διένειμε αὐτοπροσώπως. Ἐκάλεσε τὰ πληρώματα τῶν ἐν τῇ λιμένι ἐλληνικῶν πλοίων καὶ εἰργάσθησαν ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῶν παθόντων. Ἐχορήγησεν οἰκόπεδα καὶ οἰκοδομήσιμον ξυλείαν διὰ τὴν κατασκευὴν παραπηγμάτων. Διενήργησεν ἔρανον μεταξὺ τῶν ἀνταποκριτῶν του, συλλέξας καὶ ἄλλα χρήματα διὰ τοὺς σεισμοπαθεῖς. Δὲν διέφυγε τὴν ὀξυδερκείαν του οὔτε τὸ ζήτημα τῆς ρυμοτομίας τῆς πόλεως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν καταστροφῶν τοῦ σεισμοῦ. Συνέστησε εἰς τὸν τότε Νομάρχην Βελῆ πασᾶν καὶ ἐκάλεσε τὸν ἄγγλον ἀρχιτέκτονα Λιονέρ, πρὸς ἐκπόνησιν νέου ρυμοτομικοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἀφῆκαν νὰ ἐφαρμοσθῇ οἱ μωαμεθανοὶ κάτοικοι²⁸. Πάντοτε εἰσέφερε τὰ μεγαλύτερα ποσὰ ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων τοῦ Ἡρακλείου. «Ἠγόρασε καὶ περιειλίχισεν οἰκόπεδον πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως²⁹ διὰ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς

²⁸) Τὸ πρῶτον ρυμοτομικὸν σχέδιον τῆς πόλεως Ἡρακλείου ἔγινε τὸ 1900 ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ Δημοσθ. Πρωτοπαπαδάκη.

²⁹) Πρόκειται περὶ τοῦ ὑφισταμένου καὶ σήμερον ἀλλὰ μὴ ἐν χρήσει νεκροταφείου, τοῦ κειμένου πρὸς Δ τοῦ ἐργοστασίου «Τάλως». Ἡ πληροφορία τοῦ Ἰακώβου Καλοκαϊρινοῦ σχετικῶς μὲ τὴν ἀγορὰν τοῦ παλαιοῦ χριστιανικοῦ νεκροταφείου ἐλέγχεται ἀνακριθῆς, καθότι «τὸ 1671 οἱ Χριστιανοὶ ἔλαβον φιομάνιον, βάσει τοῦ ὁποῖου παρεχωρήθη εἰς αὐτοὺς δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἱεροδικείου Ἡρακλείου χωρὸς 2 στρεμμάτων (νιουνομίων) Δυτικὰ τῆς Κιζιλ Τάμπιας, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς ταφὴν τῶν Χριστιανῶν, ἐπὶ τόπου δὲ μετέβη, καὶ ἐντολὴν τοῦ Ἱεροδικείου ὁ Μεβλάνα Ἀβδοῦλ Τζελλὶ Ἐφένδης καὶ διεχώρισε καὶ κατεμέτρησε ἔκτασιν γῆς 2 στρεμμάτων, θέσας πέριξ αὐτῆς διακριτικὰ ὄροσημα». (Βλ. Τ.Α.Η. τόμ. 3ος, σ. 7, ἀριθ. μεταφρ. 430). Αἱ πληροφορίες αὗται ὀφείλονται εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου Νικόλαον Σταυρινίδην, τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ καὶ ἐν τούτῳ.

Τὸ ἴδιον ἔτος 1671 καὶ κατόπιν αἰτήσεως τῶν Ἀρμενίων τοῦ Ἡρακλείου «παρεχωρήθησαν καὶ εἰς αὐτοὺς 4 στρέμματα γῆς, τὰ ὁποῖα κατεμέτρησεν καὶ καθώρισεν ὁ ἴδιος Μεβλάνα Ἀβδοῦλ Τζελλὶ Ἐφένδης εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης, συνορευόμενα ἅφ' ἑνὸς μὲ τὸν τόπον ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν ἀπίστων (τὸν παρεχωρηθέντα ὡς ἄνωτέρω) καὶ ἅφ' ἑτέρου μὲ τὸν τόπον ταφῆς τῶν νεκρῶν τῶν ἀπίστων Ἰουδαίων». (Βλ. Τ.Α.Η. τόμ. 3ος, σ. 16, ἀριθ. μεταφράσεως 438).

Ἄρα τὸ Χριστιανικὸν Νεκροταφεῖον τοῦτο ὑφίστατο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1671, ἦτοι πολὺ πρὶν ἐγκατασταθῇ ἐν Ἡρακλείῳ ὁ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαϊρινός. Τὸ νεκροταφεῖον ὅμως τῶν Ὁρθοδόξων ἦτο μικροτέρας ἐκτάσεως τοῦ τῶν Ἀρμενίων. Διότι εἰς μὲν τοὺς Ἀρμενίους παρεχωρήθησαν 4 στρέμματα γῆς, εἰς δὲ τοὺς Ὁρθοδόξους 2 στρέμματα μόνον, ἐνῶ σήμερον συμβαίνει τὸ ἀντίθετον: Τὸ Νεκροταφεῖον τῶν Ὁρθοδόξων εἶναι διπλάσιον εἰς ἔκτασιν τοῦ νεκροταφείου τῶν Ἀρμενίων. Πιθανὸν θεωρῶ ὅθεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Καλοκαϊρινοῦ ἐπεξετάθη τὸ νεκροταφεῖον τῶν Ὁρθοδόξων, ἀγορασθέντος, ἴσως, τμήματος ἐκ τοῦ νεκροταφείου τῶν Ἀρμενίων καὶ περιτειχισθέντος τότε, ὅποτε θὰ συνέβαλεν οἰκονομικῶς ὁ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαϊρινός.

νεκροταφεῖον, ἐξασφαλίσας οὕτω τὰς αἰωνίους μονὰς τῶν δημοθρόσκων συμπολιτῶν του, οἵτινες μέχρι τότε ἐθάπτοντο εἰς ἀτελείστον οἰκόπεδον ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς τότε Μεσσηνιαῖς»⁸⁰. Διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ προσέφερε τὸ μεγαλύτερον ποσόν, ἀλλὰ καὶ ἐδάνειζεν ἀτόκως τὴν ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως ἐπιτροπὴν, ὅσας αὕτη εἶχεν ἀνάγκην χρημάτων. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐφορολόγει τὰ τιμολόγια καὶ τὰς ἐκκαθαρίσεις τῶν λογαριασμῶν τῶν πελατῶν του μὲ 1/2 % ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς Κοινότητος Ἡρακλείου, κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐν Τεργέστῃ Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Ὁ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινὸς ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Μαρίας Κρασάκη πέντε τέκνα: τὸν Λυσίμαχον, τὸν Θρασύβουλον, τὸν Μύρωνα, τὴν Πηνελόπην καὶ τὸν Μίνωα⁸¹. Ὁ Ἀ. Δ. Καλοκαιρινὸς εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ χάσῃ, ἐκτὸς τῆς συζύγου του, τὴν ὁποίαν ἠγάπα καὶ ἐτίμα, καὶ τὰ τρία ἐκ τῶν ἀνωτέρω τέκνων του, τὸν Μύρωνα, τὸν Θρασύβουλον καὶ τὴν Πηνελόπην. Ὁ Μύρων ἐσπούδαζεν εἰς Ἀθήνας. Κατέστη ὁμῶς φυματικός, λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς μελέτης καὶ τῆς ἀσθενικῆς του κράσεως καὶ ἐπιστρέψας εἰς τὸ Ἡράκλειον ἀπεβίωσεν. Ὁ Θρασύβουλος, ἀσθενήσας ἐπίσης, ἀπέθανεν εἰς Παρισίους, ἡ δὲ Πηνελόπη, ἐννεαετὴς μόλις οὖσα, ἀπέθανεν ἔνεκα κακῆς διαγνώσεως τοῦ ἱατροῦ. Οὕτω ἀπέμειναν οἱ δύο υἱοί, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Μίνως, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὁμιλήσωμεν κατωτέρω, ἰδιαιτέρως δι' ἕνα ἕκαστον.

Ε. ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. Δ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὁ Ἄνδρ. Δ. Καλοκαιρινὸς δὲν ὑστέρησεν εἰς πατριωτισμόν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, τὴν γνωστὴν εἰς τὴν Δυτικὴν Κρήτην ἐπανάστασιν Χαιρέτη—εἰς τὴν Ἀνατολικὴν εἶναι γνωστὴ ὡς ἐπανάστασις Βασιλογιώργη (1841)—ἄγγλοι πράκτορες, ἐποφθαλμιοῦντες τὴν μεγάλῳνησον, προέτρεπον τοὺς χριστιανοὺς Κρήτας νὰ ζητήσουν τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἀρκετοὶ Κρήτες παρεσύρθησαν ἀπὸ τοὺς παραπλανητικοὺς λόγους τῶν πρακτόρων τούτων καὶ ὑπέγραψαν ἀναφορὰν ζητοῦντες τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας. Ἐπιτροπὴ Κρητῶν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐπαρχιῶν, παρουσιασθεῖσα νύκτα τιγὰ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καλο-

⁸⁰) Τὸ χριστιανικὸν νεκροταφεῖον τῆς «Μεσσηνιαῖς», γνωστὸν εἰς τοὺς παλαιότερους κατοίκους τοῦ Ἡρακλείου ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ρωμαίικα Μνήματα» εὐρίσκετο εἰς τὴν γνωστὴν τοποθεσίαν «Τρυπητή». Τοῦτο διανεμηθὲν εἰς οἰκόπεδα ὑπὸ τῆς Ἑνοριακῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἀγ. Μηνᾶ ἐπωλήθη εἰς διαφόρους τὸ 1927 καὶ εἶναι σήμερον ἐν ἐκ τῶν ὡραιότερων καὶ πλέον ὑγιεινῶν προαστείων τοῦ Ἡρακλείου.

⁸¹) Ὁ Ἰάκωβος ἀναφέρει ὡς πρωτότοκον τὸν Λυσίμαχον. Ἀντιθέτως ὁ κ. Λέων Καλοκαιρινὸς μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι πρωτότοκος ἦτο ὁ Θρασύβουλος.

καιρινοῦ ἐνεχείρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπογραφεῖσαν ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ἐκλαβοῦσα τοῦτον ὡς ἄγγλον πρόξενον. Ὁ Καλοκαιρινὸς ἐπέπληξε τὴν ἐπιτροπὴν, εἰπὼν χαρκτηριστικῶς τοὺς κάτωθι πράγματι σοφοὺς καὶ προφητικoὺς λόγους: «*Ποιὸς προδότης οἷς συνεβούλευσε νὰ ὑπογράψετε αὐτὰ καὶ νὰ προδώσετε τὴν πατρίδα μας; Τὸν τουρκικὸν ζυγὸν δυνάμεθα νὰ τὸν σπάσωμεν, ὥς ἔσπασαν αὐτὸν καὶ οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁ ἀγγλικὸς εἶναι σιδερένιος καὶ δὲν μποροῦμε νὰ τὸν σπάσωμεν. Παρατηροῦντες τοὺς Ἑπτανησίους πῶς ἀγωνίζονται κατὰ τῆς ἀγγλικῆς «προσισίας» καὶ ἡμεῖς θὰ ἐπικαλεσθῶμεν αὐτήν»·» Καὶ ἀφοῦ ἔσχισε τὴν ἀναφορὰν παρέθεσε μυστικὸν δεῖπνον εἰς τὴν ἐπιτροπὴν, τὴν ὁποίαν ἀκολούθως προέπεμψεν, δώσας τὰς προσηκούσας συμβουλὰς καὶ τοὺς χαιρετισμούς του πρὸς τὸν προσωπικόν του φίλον Βασιλακογιώργην. Ἡ τύχη τῆς Κρήτης, ἂν περιήρχετο τότε εἰς τοὺς δυνυχὰς τοῦ Βρεταννικοῦ Λέοντος δὲν θὰ ἦτο διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν σημερινὴν τύχην τῆς ἀδελφῆς τῆς Κύπρου. Ὁ Καλοκαιρινὸς εἶχε δοκιμάσει, ἔστω καὶ εἰς νεαράν ἡλικίαν, τὴν ἀγγλικὴν «προσισίαν» εἰς τὴν ἰδιαίτεραν πατρίδα του, τὰ Κύθηρα, καὶ ἦτο εἰς θέσιν συνεπῶς νὰ δώσῃ τοιαύτας συμβουλὰς ὡς γνήσιος Ἕλληγ, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του ὅτι εἶναι ἄγγλος ὑπῆκοος, καθότι Κυθήριος, καὶ ὅτι προστατεύονται ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς σημασίας αἱ ἐπιχειρήσεις του. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔθεσεν ἐν δευτέρᾳ μοῖρᾳ ἀπέναντι τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης, τὴν ὁποίαν πάντοτε ἡγάπησεν ὡς δευτέραν πατρίδα του.*

ΣΤ. ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. Δ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

«Ἀλλὰ τὸ θεῖον εἶναι φθονερόν», ἀναφέρει ὁ βιογράφος του. «Ἡ ἐκδικητικὴ Νέμεσις, φθονήσασα τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἥρωος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἤδη στερήσει ἐναρέτου συζύγου καὶ τριῶν φιλιάτων τέκνων, ἀπεφάσισε νὰ κόψῃ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς του». Καθ' ὃν χρόνον εὐρίσκετο εἰς τὸ ζενίθ τῆς δραστηριότητός του καὶ τῆς οἰκονομικῆς του ἀναπτύξεως «ἐφύει εἰς τὸν γλωσσοδέτην του μικρότατον σπιράκι, ἀποτέλεσμα, ὡς φαίνεται, τῆς νικητικῆς τῆς καπνοσύριγγος. Ἐκλήθησαν οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν τέχνην τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ ποιήσῃ διάγνωσιν ἀληθῆ. Τὸ νόσημα, προϊόντος τοῦ χρόνου ἀνεπιύσσετο μετὰ τῆς κακοθηεωτάτης αὐτοῦ φύσεως καὶ ἐπὶ τέλους ἐβεβαιώθη ὅτι ἦτο καρκίνος». Μετέδωκε εἰς Παρισίοις ὅπου ὁ ἰατρὸς Πανᾶς καὶ οἱ εἰδικοί συνάδελφοί του ἀπεφάνθησαν ὅτι «ἡ τέχνη των δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ». Μετ' ὀλίγους μῆνας ἀπὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς Ἡράκλειον ἐξέπνευσεν εἰς ἡλικίαν 60 ἐτῶν, τὸ ἔτος 1864. Οὕτω ἐξέλιπε μία τῶν σπουδαιωτέρων μορφῶν τῆς ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς δραστηριότητος, τὰς ὁποίας ἐγνώρισεν ἡ Κρήτη κατὰ τὸν 19. αἰῶνα.

Ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ τῶν Σιναΐτων Ἀγίου Ματθαίου, ὅπου οἱ υἱοὶ τοῦ ἡγόρασαν τὸ ἔδαφος καὶ ἤγειραν ὑπόγειον τάφον. Ὅταν καθιερώθη τὸ σημερινὸν νεκροταφεῖον τοῦ Ἀγ. Κωνσταντίνου, ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀνδρ. Α. Καλοκαιρινοῦ, μαρμάρινος πολυτελής, οἰκογενειακὸς τάφος τῶν Καλοκαιρινῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐναπετέθησαν καὶ τὰ ὀστέα τοῦ Ἀνδρέου Δημ. Καλοκαιρινοῦ, ἐπὶ τῆς Β πλευρᾶς τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα :

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

1804 — 1864

II. — ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

Ἀρχηγὸς τῆς Δ' γενεᾶς τῶν Καλοκαιρινῶν εἶναι ὁ Λυσίμαχος, πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἀνδρ. Δημητρ. Καλοκαιρινοῦ, κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ἰακώβου Καλοκαιρινοῦ, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη τὸ 1838 εἰς τὸ Ἡράκλειον. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθε ἀπὸ τὸν θεῖόν του Γεράσιμον, τὸν μετέπειτα μητροπολίτην Αἰτωλοακαρνίας. Ἀκολούθως μετέβη εἰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Θρασυδούλου, πάντοτε ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ θεῖου του Γερασίμου⁸², ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς του σπουδὰς. Τὸ 1855 ἐστάλη μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Μύρωνος εἰς τὰ Κύθηρα, διὰ νὰ πολιτογραφηθοῦν καὶ νὰ λάβουν διαβατήριον ὡς πολῖται Ἴόνιοι. Ἀκολούθως μετέβησαν εἰς Ἀθήνας πρὸς συνέχισιν τῶν σπουδῶν των. Ὁ Μύρων ὅμως, ἀσθενῆς τὴν κρᾶσιν, ἡσθένησε καί, ἐπιστρέψας εἰς Ἡράκλειον ἀπέθανε. Τούτου ἕνεκα ἀνεκλήθη καὶ ὁ Λυσίμαχος, πρὶν τελειώσῃ τὰς γυμνασιακὰς του σπουδὰς, με σκοπὸν νὰ σταλῇ εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀπόκτησιν ἐμπορικῶν γνώσεων καὶ ἀνωτέρας μορφώσεως. Πράγματι ἐπεσκέφθη τὴν Τεργέστην, τὴν Βενετίαν, τὴν Μασσαλίαν καὶ τὸ Λονδίον. Πρὶν ὅμως ἀναχωρήσῃ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὁ πατήρ του τὸν ἐμνήστευσε εἰς ἡλικίαν 23 ἐτῶν μετὰ τῆς θυματρὸς τοῦ ἡρακλειώτου μεγαλεμπόρου Μιχαὴλ Διαμαντίδου Ἀριστέας, ὀρφανῆς μητρός.

Ὁ Λυσίμαχος ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ πατρὸς του, καὶ ἐξέλεξε τὴν θέσιν τοῦ ταμίου⁸³. Δὲν εἶχεν ὅμως θεωρητικὴν ἢ πρακτικὴν γνῶσιν ἀπὸ οἰονδήποτε κλάδου τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ πατρὸς του, δὲν ἐγνώριζε δὲ τὴν διπλογραφίαν

⁸²) Φίλος τοῦ Ἀνδρ. Α. Καλοκαιρινοῦ ἦτο ὁ Μισαὴλ Ἀποστολίδης, διδάσκαλος τοῦ Ὁθωνος, ὅστις, διορισθεὶς ἐπίσκοπος Πατρῶν, ἐχειροτόνησε τὸν Γεράσιμον Πρωτοσύγγelon του.

⁸³) «Νομίζων ὅτι ὁ κρατὼν τὰς κλεῖδας τοῦ χρηματοκιβωτίου ἐξασφαλίζει ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ οἴκου του» ἀναφέρει ὁ Ἰάκωβος.

καὶ καταστιχογραφίαν καθ' ἣν ἐτηροῦντο τὰ βιβλία τοῦ πατρικοῦ γραφείου καὶ μετὰ δυσκολίας καὶ τῇ βοήθειᾳ τοῦ εἰδικευμένου προσωπικοῦ τοῦ καταστήματος, κατῴρθωνε νὰ κλείη εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς τὸ ταμειόν του. Κατὰ τὸν βιογράφον του ἐξάδελφόν του Ἰάκωβον, ὁ ὁποῖος πιθανὸν νὰ ὑπερβάλλῃ, λόγῳ τῶν ψυχρῶν σχέσεών του μετὰ τοῦ Λυσιμάχου, ἦτο φιλόργυρος⁸⁴. Δὲν εἶχεν οὐδεμίαν ὁμοιότητα πρὸς τὸν πατέρα του οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ἦθος. Ἦτο βραχύς τὸ σῶμα, μὲ λαμπρὸν ἐπίσης βραχύν. «Κοντολαίμη» τὸν ἀναφέρει ὁ βιογράφος του. Δύσπιστος πρὸς πάντας δὲν συμφωνοῦσε ποτὲ μὲ τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ πατρὸς του. Δὲν εἶχε φίλους καὶ ἔζη εἰς τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἡρακλείου εἰς ἴδιον κόσμον. Ἦτο ὁμῶς συντηρητικὸς, οἰκονόμος, ἐντιμότητος καὶ δίκαιος, φιλόπονος, διῆγε βίον λιτὸν καὶ ἀπέριττον, ἐπόπτεε μόνος του τὰ πάντα καὶ ἀπελάμβανε τῆς ὑπολήψεως ὧλων.

Τὸ 1859 ἀπέθανεν ὁ πρώην συνεταῖρος τοῦ πατρὸς του Ἰωάννης Ἰττάρ, ὁ ὁποῖος ἦτο ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας εἰς Ἡράκλειον. Ὁ Καλοκαιρινὸς ἠγόρασε τὸ προξενεῖον τοῦτο παρὰ τοῦ ἐν Χανίοις ἄγγλου Προξένου Βάρβερ διὰ τὸν Λυσίμαχον, δαπανήσας 300 καὶ πλέον ἀγγλικὰς λίρας, τὸ ὅποιον καὶ ἀνέλαθεν οὗτος τὸ ἴδιον ἔτος 1859⁸⁵.

⁸⁴) Ἦνάγκασε τὸν γραμματέα τοῦ καταστήματος Φραγκίσκον Ψαρουδάκη νὰ συντάξῃ δι' ἑκάστον ἐπισφαλῆ ὀφειλέτην τοῦ πατρὸς του λογαριασμὸν ἐντόκως πρὸς 12 % μετ' ἀνατοκισμοῦ κατ' ἔτος, οὕτως ὥστε ἀνὰ πᾶσαν ἐξαετίαν τὸ χρέος ἀνῆρχετο εἰς 97 1/2 %. Τοὺς λογαριασμοὺς τούτους παρῆναι εἰς τὸν προξενικὸν τοῦ καθέστην Χασάν Ἀγᾶ διὰ νὰ τοὺς εἰσπράξῃ. Ἀλλὰ ὅταν ἐπληροφορήθη τοῦτο ὁ πατήρ του διέταξε τὸν ἀνεψιὸν του Ἰάκωβον νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ σφάλμα τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ἰάκωβος ἔσχισε τοὺς λογαριασμοὺς, τοῦτο ὁμῶς ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ νὰ ψυχρανθοῦν αἱ μετὰξὺ τῶν σχέσεις.

⁸⁵) Φερμάνι τοῦ ἔτους ἐγίρχε 1276 (=1859), ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν Γενικὸν Διοικητὴν Κρήτης Ἰσμαὴλ Ραχμὴ Πασᾶ καὶ τὸν καὶμυκάμη τοῦ Ἡρακλείου Χασάν Πασᾶ, ἀναφέρει: «πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν υποθέσεων τῶν ἐμπορευομένων ἐν τῇ πόλει Ἡρακλείου ὑπηκόων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῶν διερχομένων ἐκ τῆς πόλεως ταύτης πλοιάρχων καὶ ναυτικῶν τῶν ἀγγλικῶν πλοίων, διωρίσθη ὁ Ἰσμακὸς (Λυσίμαχος) Καλοκαιρινὸς ἀντιπρόσωπος τοῦ προξένου». (Βλ. Τουρκ. Ἀρχεῖον Ἡρακλείου κώδ. 95, σ. 132).

Ὁ Λυσ. Καλοκαιρινὸς ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἠγόρασε τὸ 1860, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἀγγλικῆς Πρεσβείας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, «τὸ ἡρωοποιησμένον ἄγαλμα τοῦ Μινωιάρχου, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνέσθῃ εἰς τὸ κτήμα του ὁ ἐξ Ἀμπελούζου τῆς Μεσαρᾶς τοῦρκος Ἀρίφ ἀγᾶς, ἀντὶ 22 τουρκικῶν λιρῶν. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο παρέλαβεν ἀγγλικὸν πλοῖον ἐκ τῆς λυβικῆς παραλίας, τὸ ὅποιον κατέπλευσεν ἐπὶ τούτῳ ἐκ Μάλτας». Τὰς πληροφορίας ταύτας ἀναφέρει εἰς τὰς βιογραφικὰς του σημειώσεις σ. 71 ὁ Ἰάκωβος Καλοκαιρινός, τὰς ὁποίας ἐθεώρησα σκόπιμον, χάριν τῆς ἱστορίας, νὰ μεταφέρω ἐνταῦθα.

Ἡ ιδιότης τοῦ αὐτοῦ ἐξησφάλισε τὴν περιουσίαν τοῦ ἀπὸ τὴν διαρπαγὴν καὶ τὴν καταστροφὴν κατὰ τὰς διαφόρους κρητικὰς Ἐπαναστάσεις. Ὡς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ὁ Λυσίμαχος Καλοκαιρινός, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1859 μέχρι τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ τὸ 1898, ἐπροστάτευσε, κατὰ τὰς διαφόρους ἐπαναστάσεις, τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Κρήτης. Εἰς κάθε ἐπανάστασιν ἡ οἰκία τοῦ μετεβόλλετο εἰς ἀποθήκην τῶν πολυτίμων πραγμάτων τῶν μονῶν, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Χριστιανῶν, ὅπου καὶ οἱ ἴδιοι κατέφευγον, διὰ νὰ προστατευθοῦν ἀπὸ τὴν μανίαν τοῦ τουρκικοῦ ὄχλου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ (1864) ὁ Λυσίμαχος ἀνέλαβε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Μίνως τὴν διαχείρισιν τῆς κολοσσιαίας περιουσίας τὴν ὁποίαν ἐκληρονόμησαν. Ἡθέλησαν νὰ συνεχίσουν τὰς ἐργασίας τοῦ πατρικοῦ καταστήματος διατηροῦντες τὴν αὐτὴν ἐμπορικὴν ἐπωνυμίαν Α ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΣΙΑ. Δὲν ἐπέτρεψεν ὅμως τοῦτο ὁ τότε Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Χανίοις Σάνδουιθ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ΓΙΟΙ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1864 ἐπῆλθε καὶ ἡ ἔνωσις τῆς Ἐπτανήσου μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ οὕτω οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀπέδωκαν τὴν ἀγγλικὴν ὑπηκοότητα καὶ ἀπέκτησαν τὴν ἐλληνικὴν ἰθαγένειαν, δυνάμει τῆς σχετικῆς συνθήκης. Ὁ Ἰόνιος ὅμως ἀστικὸς Κώδιξ ἐξηκολούθει νὰ ἰσχύῃ εἰς Ἐπτανήσον καὶ νὰ διέπη τὰς οἰκογενειακὰς καὶ κληρονομικὰς σχέσεις τῶν Ἰονίων. Ὁ Λυσίμαχος, λόγῳ τῆς προξενικῆς τοῦ ιδιότητος, ἐξηκολούθει νὰ ἀπολαμβάνῃ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, ὁ δὲ Μίνως ἀνεγνωρίσθη διὰ σουλτανικοῦ διατάγματος διερμηνεὺς τοῦ ἐν Ἡρακλείῳ Ἀγγλικοῦ Ὑποπροξενείου, καὶ οὕτω ἐπροστατεύετο καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Βρετανικοῦ Κράτους. Ὁ Λυσίμαχος, ὡς ὑποπρόξενος, εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγγλικὴν ὑπηκοότητα μετὰ πενταετῆ ὑπηρεσίαν, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς ὁποίας, τὸ 1870, ὑπέβαλεν αἴτησιν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν Γκράνβιλ καὶ ἔδωκε τὸν ὅρκον τοῦ ἁγγλοῦ πολίτου, γεγονὸς ὅπερ τοῦ ἐξησφάλισε, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τοῦ.

Ἡ ὁμόρρυθμος ἐταιρεία τῶν Γίων Α. Καλοκαιρινοῦ ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τοῦ πατρὸς, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως περιώρισε τὴν δραστηριότητά της, διαλύσασα καὶ τὸν ἐμπορικὸν στόλον της.

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὅλοι οἱ ἔμποροι τοῦ Ἡρακλείου ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐργασίας των, καὶ νὰ φύγουν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα διὰ νὰ σωθοῦν, ἀφίνοντες οὕτω τὸ πεδῖον ἐντελῶς ἐλεύθερον εἰς τὸν οἶκον τῶν Καλοκαιρινῶν, ὅστις, ἀσφαλῆς ἀπὸ κάθε τουρκικὴν ἐπιβουλὴν λόγῳ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, ἐμονοπώλησεν ὁλόκληρον τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης. Ἐπίσης οἱ

Μωαμεθανοί χωρικοί ήναγκάσθησαν νά ἐγκαταλείψουν τὰ ὑπάρχοντά των εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ νά συναθροισθοῦν εἰς τὰ φρούρια. Τοῦτο ἡδύνησε τὴν προσφορὰν ἐργατικῶν χειρῶν εἰς τὸν τρόπον ὥστε νά μειωθῶν σημαντικὰ τὰ ἡμερομίσθια, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡῤῥήθησαν αἱ τιμαὶ τῶν γεωργικῶν προϊόντων καὶ τῶν ἄλλων ἐμπορευμάτων. Τὰ γεγονότα ταῦτα προσεπόρισαν σπουδαῖα κέρδη εἰς τὸν οἶκον τῶν Ἀδελφῶν Καλοκαϊρινῶν. Εἰς 12.000 λίρας, χρυσᾶς βέβαια, ἀναβιβάζει ὁ Ἰάκωβος Κ. τὰ ἔκτακτα ταῦτα κέρδη. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο. Τὸ Ὀθωμανικὸν Δημόσιον ήναγκάσθη νά καταβάλῃ εἰς τὸν οἶκον Καλοκαϊρινῶν 600 λίρας ὡς ἀποζημίωσιν διὰ τὰς βλάβας ἃς ὑπέστη ἡ εἰς Ἀγ. Μύρωνα οἰναποθήκη των.

Ἡ συνεργασία τῶν δύο ἀδελφῶν συνεχίσθη ἐπὶ ἐπταετίαν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἀγάπῃ. Κατὰ τὸ διάστημα ὅμως τοῦτο ἐνυμφεύθησαν καὶ ἐσχημάτισεν ἕκαστος ἰδίαν οἰκογένειαν, ἀπέθανε δὲ καὶ ἡ μάμμη των Ἀργυρὴ Κρασάκη, ἰσχυρότατος συνδετικὸς κρίκος μετὰξὺ των. Οὕτω κατέληξαν εἰς τὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρείας των καὶ εἰς τὴν διανομὴν τῆς ἐταιρικῆς καὶ γενικῆς τῆς πατρικῆς περιουσίας.

Ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον διετέλει ἐκκρεμὴς ἡ πρότασις τῆς διανομῆς. Παρενέβησαν φίλοι οἰκογενειακοί, ὁ Γεώργ. Καλοκαϊρινός, ὁ πενθερὸς τοῦ Λυσιμάχου Μ. Διαμντιδῆς, ὁ Ἑρρίκος Μοάτσος, ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Σάνδουιθ καὶ ἰδίως ὁ Ἰάκωβος Καλοκαϊρινός, ὁ ὁποῖος συνέστησε τὴν μὴ διάλυσιν τῆς ἐταιρείας καὶ τὴν διαίρεσιν τῆς περιουσίας, ἥτις θὰ ἦτο μὲν ἐπιζήμιος καὶ διὰ τὸν Λυσιμάχον, ἀλλὰ καταστρεπτικὴ διὰ τὸν Μίνωκ. Ἀλλὰ συμφωνία δὲν ἐπῆλθε καὶ τέλος τὸ 1871 ἀπεφασίσθη ἡ διάλυσις καὶ διωρίσθησαν διαιτηταί, ἐκκαθαρισταὶ καὶπραγματογνώμονες ἐκ μέρους μὲν τοῦ Λυσιμάχου ὁ Σπυρ. Βρυσμιτζάκης καὶ ὁ γραμματεὺς τοῦ Διαμντιδῆ, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Μίνωος ὁ Νικόλαος Σταυράκης⁸⁶ καὶ ὁ Ἰωάν. Ξενοῦδάκης, καὶ συνετάχθη ὑποσχετικόν, δυνάμει τοῦ ὁποῖου οἱ ἀνωτέρω διαιτηταὶ θὰ ὥριζον τὰς μερίδας, μὲ δικαίωμα τοῦ πρεσβυτέρου, δηλαδὴ τοῦ Λυσιμάχου, νά ἐκλέξῃ. Οὕτω ὁ οἶκος Α. Δ. Καλοκαϊρινὸς διηρέθη εἰς δύο. Ὁ Λυσιμάχος ὅμως, πολίτης καὶ ὑποπρόξενος Ἀγγλος, ἐφαίνετο ὁ κυρίως διάδοχος, ὁ ὁποῖος καὶ συνέχισε τὰς ἐργασίας τοῦ πατρὸς του.

⁸⁶) Ὁ Νικολ. Σταυράκης ἐ χρημάτισε Γενικὸς Γραμματεὺς τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης καὶ Ἐπόπτης τῶν Κρητικῶν Τελωνείων, ἐξέβηκε δὲ τὸ 1890 τὸ πολῦτιμον βιβλίον του: Στατιστικὴ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης κλπ. Πατὴρ τοῦ πρό ὀλίγου ἀποθανόντος λογοτέχνου Θρασυδούλου Σταυράκη. Σχετικὰ μὲ τὴν οἰκογένειαν Σταυράκη βλ. Ν. Σταυρινίδην, Ἡ Οἰκογένεια Σταυράκη στὴν Κρήτη καὶ ἡ κατωγωγή της, ἐφημερίδα «Πατρίς» Ἡρακλείου, 8 Δεκεμβρίου 1960.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΝΔΡΟΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΩΝ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

1η γενεά

Ιερεὺς ΛΕΩΝ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ
Κατήγετο ἐκ Βυζαντίου, μετηγάστευσε πιθανὸν ἐκ Κρήτης εἰς Κύθηρα τὸν 18ον αἰῶνα.
Πρῶτος οἰκιστὴς τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθέντος χωρίου Λεονταρακιάνικα.

2α γενεά

Ἀναγνώστης, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, παρονομαζόμενος «Κολλησομέρης»
ἐνυμφεύθη δις καὶ ἀπέκτησε 16 υἱοὺς καὶ 2 θυγατέρας. Ἡ μία ἐκ τῶν συζύγων του
ὀνομάζετο Ἑλένη Στρατηγοῦ. Ἀπέθανε 78 ἐτῶν.

3η γενεά

Παναγιώτης
ἀπέθανε τὸ
1832 ἐκ πα-
νώλους.

Νικόλαος
πρεσβύτερος
τοῦ Ἀνδρέου
ἀπέθανε 75
ἐτῶν.

Ἀντώνιος
μετέπειτα Γεράσιμος
μητροπολίτης Μεσο-
λογγίου, ἀπέθανε 78
ἐτῶν ἐν Μεσολογγίῳ.

ΑΝΔΡΕΑΣ

ἐγεννήθη τὸ 1804 εἰς Στα-
θιάνικα Κυθήρων. Ἀπέθανε
ἐν Ἡρακλείῳ ἐκ καρκίνου
τὸ 1864, ἐνυμφεύθη τὴν 3
Φεβρουαρίου 1835 τὴν Μαρ-
γίττα Κρασάκη, ἥτις ἀπεβί-
ωσε 32 ἐτῶν τῷ 1852.

Γεώργιος 1

νεώτερος τοῦ Ἀνδρέα
Προξεν. πράκτωρ Ἀγ-
γλίας, Ἰταλίας, Ἑλ-
λάδος ἐν Ρεθύμνῃ.
Ἀπέθανε 92 ἐτῶν.

Θεόδωρος
ἀπέθανε 67
ἐτῶν.

Μάρκος

Εὐφροσύνη
σύζυγος Γεωρ-
Κεντρωτῆ 2

ΙΑΚΩΒΟΣ

Δημήτριος

Γεράσιμος

Κων/νος

Ἑλένη

Δημήτριος

Σωκράτης

Εὐάγγελος

Μιχαὴλ Κεν-
τρωτῆς ἑμπο-
ρος.

4η γενεά

Θρασύδουλος
πρωτότοκος, Ἀπεβίωσε εἰς
Παρισίους ἄγαμος.

Μύρων
τριτότοκος, ἀσθενικῆς κρά-
σεως. Ἀπεβίωσε φυματικός
ἄγαμος.

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ
Δευτερότοκος ἐγεννήθη τὸ 1838
ἐνυμφεύθη τὴν Ἀριστέα Μ. Δια-
μαντίδου τὸ 1859.

Πηνελόπη
ἀπέθανε 9 ἐτῶν.

ΜΙΝΩΣ
ὕστερότοκος, ἐγεν-
νήθη τὸ 1843, Ἀπέθανε τὸ
ἐνυμφεύθη τὴν Σκεῦ-
ὴν ἐξ Ὑδρας.

5η γενεά

Βικτωρία 1η
σύζυγος Γεωργίου Καπετα-
νάκη, ἄτεκνος. Ἀπεβίωσε τὸ
1938.

Στυλιανὴ 3η
σύζυγος Μίνως Ἡσυχάκη.
Ἀπεβίωσε ἐκ τύφου εἰς ἡ-
λικίαν 38 ἐτῶν.

Σκεῦ 5η
σύζυγος Ν. Τσαγκάκη. Πι-
στεύεται ὅτι ἐσφάγη μετὰ
τοῦ τέκνου τῆς τὸ 1898.

ΑΝΔΡΕΑΣ

2ος ἐγεννήθη τὸ 1862. Ἀπέ-
θανε ἄτεκνος τὸ 1930. Ἐνυμ-
φεύθη τὸ 1891 τὴν Μαρίαν
Α. Σταματάκη.

Καλλιόπη 4η

σύζυγος Γεωργ. Μητσοτάκη.

Ὁδυσσεὺς

Λέων

Ἀνδρέας

Μαρία Σφακι-
οῦ

6η γενεά

Ἀντώνιος

Ἀριστέα
σύζυγος Κριμπᾶ

Λυσίμαχος

Σκεῦ

Λυσίμαχος

Ἰωάννης

Βικτωρία

Στέλιος

Κώστας Σφακι-
οῦ μουσικός

Εἰς τὸν κλῆρον ἀνελογίσθησαν εἰς αὐτὸν 9000 λίραι ἐκ τῶν καθυστερημάτων τῶν ὀφειλῶν, τὰς ὁποίας εἰσέπραξε μέχρι πέννας.

Οἱ ἐν Ρεθύμνῃ σύγγαμροὶ τοῦ Νικόλαος Ἀετὸς καὶ Ἀριστείδης Παπαδάκης, οἱ ὅποιοι εἶχον νυμφευθῇ τὰς δύο ἄλλας θυγατέρας τοῦ πενθεροῦ τοῦ Χαρίκλειαν καὶ Ἀμαλίαν, ἔπαθον οἰκονομικῶς, λόγῳ τῶν ἐπαναστάσεων, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ πωλήσουν τὴν ἐν Ἑρακλείῳ ἀκίνητον περιουσίαν των, τὴν ὁποίαν ἠγόρασεν ὁ Λυσίμαχος καὶ οὕτω δλόκληρος ἡ περιουσία τοῦ Διαμαντίδου περιῆλθεν εἰς χεῖράς του.

Τέλος, διοικῶν τὰς ἐπιχειρήσεις του μετὰ συνέσεως, βοηθούσης καὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως ἐν Κρήτῃ, λόγῳ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ ἀναστατώσεων, ἠῤῥξῃσε τὴν περιουσίαν του σημαντικῶς. Εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του προσέλαβεν ὡς συνεταῖρον τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Ἀνδρέαν, μὲ τὴν ἐπωνυμίαν ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΓΙΟΣ.

Α. Ο ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΑΝΔΡ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὅπως ἀναφέρομεν ἀνωτέρω⁸⁷, ὁ Λυσίμαχος, πρὶν ἀναχωρήσῃ δι' Εὐρώπην τὸ 1855, ἐμνηστεύθη τὴν πρωτότοκον θυγατέρα τοῦ μεγαλειπόρου Ἑρακλείου Μιχαὴλ Διαμαντίδου⁸⁸ Ἀριστεάν. Ἀλλά, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μνηστείας, ἣτις διήρκεσε πλέον τῶν 4 ἐτῶν, ὁ Διαμαντίδης ἠτύχησεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του καὶ ἀπώλεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του, εἰς βαθμὸν ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ καταβάλῃ τὴν ὑποσχεθεῖσαν προίκα. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐψύχρανε τὸν μέλλοντα γαμβρόν, ὅστις ἐπέμενεν εἰς τὰ ὑπεσχημένα. Ἡ μελλονύμφος Ἀριστεά, ἣτις ἦτο μία ἐκ τῶν πλέον μορφωμένων Ἑλληνίδων τῆς ἐποχῆς, ἀντιληφθεῖσα τοῦτο, τοῦ εἶπε: «Πληροποροῦμαι διὰ δὲν θέλετε Ἀριστεάν ἀλλὰ χρήματα. Τούτῳ τῷ λόγῳ παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ μὴν ἔλθετε πλέον εἰς τὴν οἰκίαν μας». Ἐν τέλει ὅμως ἐπῆλθε συμβιβασμὸς καὶ ὁ γάμος ἔγινε. Τὰ πρῶτα ἔτη δὲν ὑπῆρξαν ἀνθόσπαρατα διὰ τοὺς νεονύμφους. Χάρις ὅμως εἰς τὰ ἀνώτερα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα προτερήματα τῆς Ἀριστεάς, ἣτις ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν μεγαλυτέρα τοῦ συζύγου της, τὰ ἐπικίνδυνα ἔτη παρῆλθον καὶ ἡ οἰκιακὴ γαλήνη καὶ ἀλληλοεκτίμησις ἤρχισαν νὰ βασιλεύουν εἰς τὸν νεοπαγῆ οἶκον τοῦ Λυσιμά-

⁸⁷) Βλ. ἀνωτέρω σελ. 285.

⁸⁸) Ὁ Μιχ. Διαμαντίδης ἦτο υἱὸς τοῦ ἐπισκόπου Πέτρου Δωροθέου Διαμαντίδου 1825 - 1855. (Βλ. Μ. Γ. Παρλαμᾶ, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 358 ὑποσ. 9 καὶ 335 ὑποσ. 9). Ἡ οἰκία του ἀρχικῶς ἦτο εἰς τὴν συνοικίαν Καρὰ Καντὶ Μεῖντάνι (σημερινὴ Πλατεία Ρήγα Φεραίου). Ἀκολούθως ἠγόρασε τὸ κονάκι τοῦ Μουσταφᾶ Ναῦλῃ Πασᾶ, ἔναντι τῆς ἐκκλησίας τῶν Δυτικῶν, παρὰ τὸ μέγαρον Θειακᾶκη (ἀκολούθως Κατεχάκη), τὸ ὁποῖον ἐπίσης ὠκοδομήθη ἐπὶ παλαιότερων κτισμάτων τοῦ ἰδίου Μουσταφᾶ Ναῦλῃ Πασᾶ.

χου. Ἐν τῷ μεταξύ ἐγεννήθησαν τὰ πρῶτα τέκνα, ἡ Βικτωρία καὶ ὁ Ἀνδρέας, τὰ ὁποῖα συνέδεσαν, ἀρρήκτως πλέον, τοὺς συζύγους⁸⁹. Ὁ Λυσίμαχος ἀπέκτησε, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς συζύγου του, τὸν πλέον πιστὸν φίλον καὶ σύμβουλον καθ' ὅλον τὸν βίον του. Εἰς ὅλας τὰς ὑποθέσεις του ἡ συμβουλὴ τῆς συζύγου του ἦτο ἡ βαρύνουσα καὶ πάντοτε συνωδεύετο ὑπ' αὐτῆς εἰς τὰ ταξίδιά του. Ἀπέκτησε μετ' αὐτῆς πέντε τέκνα: Τὴν Βικτωρίαν⁹⁰, τὸν Ἀνδρέαν⁹¹, τὴν Στυλιανήν⁹², τὴν Καλλιόπην⁹³ καὶ τὴν Σκεύω⁹⁴, κατὰ τὴν σειρὰν τῆς γεννήσεώς των.

⁸⁹) Ἡ Ἀριστέα ἔμεινε ὄρφανὴ μητρός, πρὶν ἢ νυμφευθῇ καὶ ἀνέλαβε τὴν διακυβέρνησιν τοῦ πατρικοῦ οἴκου καὶ τὴν προστασίαν τῶν δύο μικροτέρων ἀδελφῶν τῆς, τῆς Χαρίκλειας (συζύγου ἀκολούθως τοῦ Νικολάου Ἀετοῦ ἐκ Ρεθύμνης) καὶ τῆς Ἀμαλίας (συζύγου μετέπειτα τοῦ Ἀριστείδου Παπαδάκη ἐκ Ρεθύμνης ἐπίσης). Μολονότι δὲν συνεκέντρωνε τὰ προσόντα τῆς «θαυμασίας» Ἀργυρῆς Κρασάκη, ἡτο σοβαρά, σώφρων, σεμνή, εὐγενεστάτη τὸ ἦθος, πιστὴ σύζυγος, φιλόστοργος μήτηρ, εὐχαρὶς ἀδελφῇ, καλὴ φίλῃ, ἀρίστη παιδαγωγὸς τῶν τέκνων τῆς, πρόθυμος καὶ περιποιητικὴ πρὸς οἰκέτους καὶ ξένους. Αἱ δοῦκισσαι τῆς Εὐρώπης, αἱ ξεινιζόμεναι εἰς τὸν ξενῶνα τοῦ ὑποπροξένου τῆς Ἀγγλίας ἐλάτρευον κυριολεκτικῶς τὴν οἰκοδόκον καὶ οἱ εὐπατρίδαι συμπεριφέροντο πρὸς αὐτὴν μετ' εὐλαθείας.

Ἐκτός των πέντε ἐπιζησάντων τέκνων τῆς εἶχε καὶ πολλὰς ἀποβολὰς καὶ τέλος ἀπέθανε συναεῖα τοκετοῦ διδύμων, ἀπὸ ἐπιλόχιον πυρετόν. Ἡ Ἀριστέα ἐγεννήθη τὸ 1836 καὶ ἀπέθανε τὸ 1877, ταφείσα εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον τῶν Καλοκαιρινῶν, εἰς Ἀγ. Ματθαῖον.

⁹⁰) Ἡ Βικτωρία ὑπῆρξεν ἀνταξία τῆς μητρός τῆς. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Λυκείῳ τῆς Λασκαρίδου ἢ Χρηστομάνου. Ὑπανδρεύθη τὸν Ἀντώνιον Γ. Καπετανάκη, δικηγετὴ ἱατρόν, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐκπαιδευθῇ εἰς τὸ Λύκειον τοῦ Μπάρθ (Barth) ἐν Σμύρνῃ, ἀκολούθως δὲ εἰς Ἀθήνας καὶ Παρίσιους. Ἀπέβλωσε τὸ 1909, ἄνευ κληρονομίαν καὶ ἀνέθεσεν εἰς τὴν σύζυγόν του τὴν φροντίδα νὰ ἰδρύσῃ ἐν Ἡρακλείῳ φιλανθρωπικὸν κατὰσταμα ἐκ τῆς περιουσίας του, ἀνερχομένης εἰς 200.000 φράγκ. Πράγματι ἡ Βικτωρία ὡκοδόμησε τὸ «Καπετανάκειον» ἱδρυμα, προοριζόμενον διὰ γηροκομεῖον, τὸ ὁποῖον ὅμως στεγάζει σήμερον ἐπαρκῶς καὶ εὐπρεπῶς τὰ δύο Γυμνάσια Ἀρρένων. Ἡ Βικτωρία ἀπέθανε τὸ 1938 καὶ ἐτάφη εἰς τὸν οἰκογενειακὸν τάφον τῶν Καλοκαιρινῶν. Ἐπὶ τῆς ἐπιτυμβίου πλακὸς εἶναι γεγραμμένα: Βικτωρία Α. Καπετανάκη, τὸ γένος Α. Καλοκαιρινοῦ 1862 - 1938.

⁹¹) Περὶ τοῦ Ἀνδρέα, κυρίου ἐκπροσώπου τῆς οἰκογενείας Καλοκαιρινῶν τῆς δευτέρας γενεᾶς, θὰ ἀσχοληθῶμεν κατωτέρω εἰς τὸ εἰδικὸν κεφάλαιον IV.

⁹²) Ἡ Στυλιανὴ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Λύκειον Χίλλ. Ὑπανδρεύθη τὸν Μίνωα Ἡσυχάκη ἐκ Χανίων, δικηγόρον καὶ πολιτευτὴν ἀπὸ τὸ 1879. Ἡ Στυλιανὴ ἀπέθανεν ἐκ τύφου εἰς ἡλικίαν 38 ἐτῶν, καταλιποῦσα τρία τέκνα: Τὸν Ἀντώνιον, τὸν Λυσίμαχον καὶ τὴν Ἀριστέαν, σύζυγον Βασίλ. Κριμπᾶ.

⁹³) Ἡ Καλλιόπη, ἡ ὁποία ἐσπούδασεν ἐπίσης εἰς τὸ Λύκειον Χίλλ, συνεζεύχθη μετὰ τοῦ ἐκ Χανίων καὶ ἐν Ἡρακλείῳ ἐγκατεστημένου νομομαθοῦς καὶ ὑποπροξένου τῆς Ρωσίας ἐν Ἡρακλείῳ Γεωργίου Μητσοτάκη. Ἀπέκτησε πέντε τέκνα: Τὴν Σκεύω, τὸν Λυσίμαχον, τὸν Ἰωάννην, τὴν Βικτωρίαν καὶ τὸν Στέλιον.

⁹⁴) Ἡ Σκεύω ἐξεπαιδεύθη ἐπίσης εἰς τὸ Λύκειον Χίλλ καὶ συνεζεύχθη μετὰ τοῦ Ν. Τσαγκάκη, τὸν ὁποῖον διώρισε ὁ πενθερός του διερχομένης τοῦ Ἀγγλικοῦ

Ὁ Λυσίμαχος, ὅπως καὶ ὁ πατήρ του, νέος εἰσέτι ἀπώλεσε τὴν σύζυγόν του πολὺ ἐνωρίς. Ἀπέθανεν, ὡς ἀναφέραμεν ἀνωτέρω (βλ. ὑποσ. 39), συνεπεία ἐπιλοχίου πυρετοῦ. Δὲν συνῆψε δεύτερον γάμον, ἀλλ' ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων του, προσλαβὼν μάλιστα διὰ τοῦτο ἐλθετίδα οἰκοδιδάσκαλον ⁴⁵.

Β. Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ 1893 ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ

Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ προώδευον καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ του συνεχίζετο ἤρεμος μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1898.

ὑποπροξενίου, τοῦ ὁποίου προΐστατο ὁ ἴδιος, διὰ νὰ τὸν περιβάλλῃ μὲ τὴν ἀγγλικὴν προστασίαν. Ἀλλ' ἡ τύχη τῆς Σκεύως δὲν ἦτο εὐνοϊκὴ δι' αὐτήν. Κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1898, ὁπότε ἐφρονεύθη καὶ ὁ πατήρ της, ἡ Σκεύω ἐσφάγη μετὰ τοῦ μικροῦ τέκνου της, τοῦ πενθεροῦ καὶ τῆς πενθερᾶς της καὶ δύο ὑπηρετριῶν ἐντὸς τῆς οἰκίας των, τὴν ὁποίαν ἐνέπρησαν ἀκολούθως οἱ Τούρκοι. Ἡ οἰκία των εὑρίσκετο εἰς τὴν ὁδὸν 25 Αὐγούστου, ὅπου σήμερον τὰ γραφεῖα τοῦ τουριστικοῦ Γραφείου Κρέτα.

Ἡ Κρητικὴ Μοῦσα ἐθρήνησε τὸ γεγονός:

....Κι ὁ Τοάγκας ἐφρονεύθηκε κι ὅλη ἡ φαμελιά του
ὁ γυιὸς του μόνο σώθηκε κι ἡ ὑπερήτρια του.
Ἡ νύφη νιού 'τονε ἐκεῖ, τοῦ Λυσιμάχου ἡ κόρη
τὴ σχίσανε ἀζωντανή, οἱ Τούρκοι, οἱ αἰμοβόροι.
ἐσφάξαν τ' ἀγόρι τῆς, δέκα μηνῶ παιδάκι....

(Βλ. Κωνστ. Ζέρβα (Ζερβουδάκη), Αἱ ἐν Ἡρακλείῳ Σφαγαὶ τῆς 25 Αὐγούστου 1898, σ. 5 καὶ 6).

Τελευταίως ὁμως ἐπληροφορήθη παρὰ τοῦ κ. Γεώργ. Μαστοράκη, ἐμπόρου ἐξ Ἡρακλείου, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων, ὅτε ἦτο στρατιώτης, κατελήφθη ἀλβανικὸν χωρίον, ὅπου γυνὴ τις ἄγνωστη, ἠρώτησε τοὺς στρατιώτας πόθεν κατάγονται. Πληροφορηθεῖσα δὲ ὅτι εἶναι ἐξ Ἡρακλείου τοὺς ἠρώτησε ἂν γνωρίζουν τὸν Ἀνδρέαν Καλοκαιρινόν, ὅστις εἶναι ἀδελφός της. Τὴν πληροφορίαν ταύτην μετέδωσαν εἰς Ἡράκλειον, ὁ δὲ Ἀνδρέας Καλοκαιρινὸς ἀπέστειλε τὸν Καπετὰν Πολυξίγκη εἰς ἀναζήτησίν της, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν ἀνεύρῃ. Ἡ πληροφορία αὕτη ἄγει εἰς τὴν ἀκόλουθον σκέψιν: Εἶναι πιθανόν κατὰ τὴν σφαγὴν νὰ συνελήφθη ἡ Σκεύω ὑπὸ Τουρκαλθανοῦ τινός, ὁ ὁποῖος νὰ τὴν παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ εἰς Ἀλβανίαν καὶ νὰ τὴν συνεζεύχθη, ὅπου ἐπέζησε, δίχως νὰ θυνῇ, φυσικὰ, νὰ δώσῃ σημεῖα ζωῆς. Ἐθεωρήθη δὲ ὡς σφαγεῖσα, δίχως νὰ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ τοῦτο, ἐπειδὴ ἐκείνη ἡ οἰκία της καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὑρεθῇ τὸ πτώμα της, ὁπότε μόνον ὁ θάνατός της θὰ ἐθεωρεῖτο βέβαιος. Δὲν ἀποκλείεται συνεπῶς νὰ ζῇ εἰσέτι, ἀφοῦ μάλιστα ἦτο ἡ ὑστερότοκος θυγάτηρ τοῦ Λυσιμάχου. Δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι μετὰ τῶν παλαιότερων Ἡρακλειωτῶν τῆς ἐποχῆς τῶν γεγονότων, ὑπῆρξεν ἡ διάδοσις ὅτι ἡ Σκεύω δὲν ἐσφάγη, ἀλλ' ἀπήχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς Ἰωάννιννα. Ὁ Ν. Σταυρινίδης, ὅστις διατείνεται ὅτι ἔχει στοιχεῖα ἐπὶ τοῦ θέματος, ἠρνήθη νὰ τὰ παραχωρήσῃ, προκειμένου νὰ ἀσχοληθῇ ἐπ' αὐτοῦ εἰδικῶς.

⁴⁵ Ὁ Λυσίμαχος συνῆψε σχέσεις μετὰ τινος γυναικός, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν υἱόν,

Τὴν 25 Αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου, ἀπόσπασμα Ἀγγλικοῦ στρατοῦ, ἐκτελοῦν ἀπόφασιν τῶν Ναυάρχων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, κατέλαβε τὰ φορολογικὰ γραφεῖα τοῦ τελωνείου Ἡρακλείου, διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὰ χριστιανούς ὑπαλλήλους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ Στυλιανὸς Ἀλεξίου, ὁ μετέπειτα ἐκδότης τοῦ Ἑρωτοκρίτου, πατήρ τοῦ Λευτέρη Ἀλεξίου. Οἱ Τοῦρκοι, ἐνῶ εἰς τὰ Χανιά καὶ τὸ Ρέθυμνον εἶχον ἤδη ἐγκατασταθῇ οἱ Χριστιανοὶ ὑπάλληλοι εἰς τὰ τελωνεῖα, χωρὶς νὰ σημειωθοῦν ἐπείσοδια, ἠθέλησαν νὰ ἐμποδίσουν διὰ τῆς βίας τὴν ἐγκατάστασιν αὐτὴν καὶ ἐπῆλθεν ἡ σύγκρουσις καὶ αἱ σφαγαὶ τοῦ Ἡρακλείου, γνωστὰ ἀπὸ τὴν πολυπαθὴ ἱστορίαν τῆς πόλεως.

Μεταξὺ τῶν πρώτων τοὺς ὁποίους ἐσφαξάν οἱ Τοῦρκοι ἦτο καὶ ὁ Λυσιμάχος Καλοκαιρινός, μὴ λαθόντες ὑπ' ὄψει οὔτε τὴν ἀγγλικὴν ὑπηκοότητά του, οὔτε τὴν προξενικὴν του ιδιότητα. Τοὺς ἐλκυσε ἐκεῖ περισσότερο ἢ γενικὴ μανία τῆς καταστροφῆς καὶ ἡ ἐλπίς τῆς πλουσίας λείας, καθότι, ἐκτὸς τοῦ ἀφθόνου χρήματος καὶ τῶν πλήρων ἀποθηκῶν τοῦ Λυσιμάχου, εἶχον συγκεντρωθῇ εἰς τὸν οἶκόν του, διὰ νὰ προστατευθοῦν ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν, ὅπως συνέβαινε συνήθως καθ' ὅλας τὰς προηγούμενας ἐπαναστάσεις⁴⁹, ὅλα τὰ τιμαλφῇ καὶ τὰ

τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέλαθε νὰ σπουδάσῃ, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν ἱερατικὸν βίον.

Ὁ ἐξώγαμος οὗτος υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου, τὸν ὁποῖον σημερινοὶ Ἡρακλειῶται συνομήλικοί του, μετὰ τῶν ὁποίων ἐφοῖτα εἰς τὸ σχολεῖον, ἐνθυμοῦνται, καὶ ὁ ὁπότεος διέμενε μετὰ τῆς μητρὸς του εἰς οἰκίαν παρὰ τὸ Μποδοσάκειον (ὁδὸς Γοργολαῖνη), ἐσπούδασε πράγματι θεολογίαν καὶ σήμερον εἶναι ἐπίσκοπος εἰς τὴν μονὴν Μπαλουκτοῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡλικίας 65 περίπου ἔτων, λαδὼν μάλιστα τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου Αἰτωλοακαρνανίας Γερασίμου, θεοῦ τοῦ Λυσιμάχου (βλ. ὑποσ. 5).

Ὁ Ἰω. Μουρέλλος ἀναφέρει εἰς τὴν ἱστορίαν του ὅτι μεταξὺ τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἡρακλείου τοῦ 1898 ἦτο καὶ «ἡ σύζυγος τοῦ ὑποπροξένου Λυσ. Καλοκαιρινοῦ, ὀνομαζομένη Αἰκατερίνη μετὰ 4 τέκνων της. Αὕτη δὲν ἦτο νόμιμος σύζυγός του. Ἦτο δὲ ἔγκυος», (βλ. Ι. Α. Μουρέλλου, Ἱστορία τῆς Κρήτης, Β' ἐκδόσις, τόμ. Γ', Ἡράκλειον Κρήτης, σ. 1654). Δὲν γνωρίζω ἂν πρόκειται περὶ τῆς μητρὸς τοῦ ἐπισκόπου Γερασίμου. Πιθανόν εἶναι ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, περὶ τοῦ ὁποῖου ἀναφέρει καὶ τὸ ποίημα τῆς σφαγῆς:

*Σφάξαν τὴν παρὰμένα νιου μαζί μὲ τὰ παιδιὰ της,
ἀζωνιανῆς τοῦ κόβανε τῆς ἁμοιρῆς τ' αὐτιά της.*

⁴⁹) Κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1866 - 69, 1878, 1896 - 97 τρεῖς ἕως τέσσαρες χιλιάδες Χριστιανῶν πάσης ἡλικίας, φεύγοντες τὴν βαρβαρότητα τῶν Τούρκων, κατέφευγον, ὡς εἰς ἄσυλον, εἰς τὴν οἰκίαν καὶ τὰ ἐργοστάσια τοῦ Καλοκαιρινοῦ, κομίζοντες μεθ' ἑαυτῶν πᾶν ὅ,τι πολύτιμον εἶχον, διὰ νὰ προστατεύσουν ἑαυτοὺς καὶ τὰ πράγματά των, ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς ἀγγλικῆς σημαίας. Καὶ ὅχι μόνον προστασίαν καὶ ἀσφάλειαν εὗρισκον, ἀλλὰ καὶ περίθαλψιν.

πράγματα ὅχι μόνον τῶν περισσοτέρων Χριστιανῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν Μονῶν⁴⁷.

Ὁ βιογράφος τοῦ Ἰάκωβος ἐπιρρίπτει εὐθύνην εἰς τὸν Λυσίμαχον, διὰ τὴν καταστροφὴν διότι: «ἔπρεπε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τοῦ τὸν προηγούμενον ἐμπορησὸν τῶν Χανίων (Ἰανουάριος 1897), κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀπολυταρχικοῦ Σουλτὰν Χαμίτ, τὴν συμμαχίαν τοῦ φεσοφόρου συνταγματάρχου Τσερμπαῖτι, φρουράρχου Ἡρακλείου μετὰ τῶν Τούρκων καὶ τὴν θρασύτητα τοῦτων, τοὺς ὁποίους, ἡ εὐνοια τῆς Εὐρώπης, ὁ φανατισμός, ἡ βαρβαρότης εἶχον ἀποθρασύνει πρὸς τὸ κακουργεῖν, καὶ νὰ φροντίσῃ νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ζωὴν του καὶ τῶν τέκνων του καὶ τὴν κινήτην περιουσίαν, ἐγκαταλείπων τὸ Ἡράκλειον, καὶ οὕτω καὶ οἱ ἄλλοι Χριστιανοὶ θὰ ἐφρόντιζον ἐγκαίρως νὰ προστιγευθοῦν, ἔχοντες τοῦτον ὡς παράδειγμα».

Ἡ Κρητικὴ Λαϊκὴ Μοῦσα θρηνεῖ τὰ θλιβερά γεγονότα τῆς σφαγῆς τοῦ Λυσιμάχου:

.

Ὁ φόνος τοῦ Λυσιμάχου

Ἐτρεξεν ὅλη ἡ Τουρκιά, στοῦ Λυσιμάχου φθάνει·
ἡ λυσσασμένη ἡ Τουρκιά ὅλα τὰ πόσια πιάνει.
Φωνάζανε ἀδυνατά, ἀφεντικό, τί κάνεις;
Ἄν δὲν μᾶς δώσεις τὸ χρυσό, τὴν κεφαλὴ σου χάνεις.
Λυσίμαχος τοὺς ἔδωσε τίς λίρες μὲ σακκέτα,
μὰ ἡ Τουρκιά τὸν ἔπιασε καὶ δὲν τὸν ἐπαρέτα.
Ὁ Λυσίμαχος τοὺς ἔκαμε τὴν κάσα τότε φόρα,
ἐκεῖ συνάχθη· ἡ Τουρκιά ὅλη ἀπὸ τὴ Χώρα.
Ἐράξανε στὰ λάφυρα, τοὺς ὑπαλλήλους σφάζουν.
Τὰ παλληκάρια τοῦ Τουρκιάς τὰ χρήματα μοιράζουν.
Λυσίμαχος ἐφώνιαξε πὼς ἦτονε ἐγγλέζος.
Ἡ κεφαλὴ σου δὰ κοπεῖ ἂν εἶσαι καὶ κινέζος.
Τὴ φόρμα του πετάξανε, κόβουν τὴν κεφαλὴν του,
οἱ Τούρκοι τὸν ἐσφάξανε, πού 'χε σιὴν προσταγὴν του.

⁴⁷) Ὁ Ἄνδρ. Λυσ. Καλοκαιρινὸς ἀναφέρει εἰς τὸ χειρόγραφον ἡμερολόγιόν του σ. 38, ὅτι «εἶχε προτείνει εἰς τὸν Ἀγγλον σιραιτὸν Cherside τὴν φρούρησιν τοῦ λαμπροῦ ναοῦ τοῦ πολιούχου Ἀγ. Μηνᾶ ὑπὸ ἀγγλικῆς φρουρᾶς, τοῦ σεμνώματος τούτου τῆς Κρήτης, ὅπερ καὶ ἔπραξε καὶ ἐκεῖ συνεκέντησαν ὅλα τὰ πράγματα τῶν Χριστιανῶν, ἅτινα, εὐτυχῶς ἐκτὸς ἐλαχίστων τινῶν, διεσώθησαν, ὅπερ προφανῶς ὀφείλεται εἰς θαῦμα τοῦ προστάτου Ἀγ. Μηνᾶ, διότι κατὰ τὴν ὥραν τῆς σφαγῆς οὔτε ἀγγλικὴ φρουρὰ ἐπῆρχε καὶ ἐν τούτοις ἔμεινεν ἄθικτος ὁ Ἱερός Ναός».

Ὁ Λυσίμαχος στηρίζετο πῶς εἶχε δυὸ πατέντες,
 μὰ ἢ Τουρκιὰ τοοὶ πάτησε καὶ τοοὶ ἄκαμε ἀρέντες.
 Σφάξαν τὴν παραμάνα νιου μαζὶ μὲ τὰ παιδιὰ της,
 ἄζωντανῆς τοῦ κόβανε τῆς ἄμοιρης τ' αὐτιά της.
 Κρυμμένοι ὅσανε κάμποσοι Χριστιανοὶ στὴ στέρνα,
 οἱ Τοῦρκοι τῆς ἐρρίχνανε τὰ ξύλα ἀναμμένα.

Τὰ σπίτια τοῦ Λυσίμαχου τὰ εἶχαν ἀποθῆκες,
 γι' αὐτὸ ἐμαζωχτήκανε οἱ Τοῦρκοι σὰν τοοὶ σφῆκες.
 Τὰ πράγματα τῶ Χριστιανῶ πού ὄσαν στὴν ἱποθήκη
 οἱ Τοῦρκοι τὼς τ' ἀρπάξανε, σὰν πεινασμένοι λύκοι.
 Ἐκεῖ ἔχεν ὁ Λυσίμαχος ἐγγλέζικη παντιέρα,
 κανέναν δὲν τὸ ἤλπιζε, πῶς θὰ χαθοῦν μιὰ μέρα.
 Ἦτονε χρῆμα μπόλικο σὲ τούτῃ τὴν οἰκία,
 καὶ σκεύη τῶν ἐκκλησιῶν ἀπὸ πολλὰ χωρία.
 Μ' ἀκόμα καὶ τῶν πλούσιων, ὅλα τὰ πράγματά των.
 καὶ τῶν Μονῶν τ' ἀσημικὰ καὶ ὅλα τὰ ἱερά των.
 Ἦσαν ἐκεῖ καὶ χρήματα τῆς Δημογεροντίας,
 τῶν χωρικῶν τὸ σιτήριμα καὶ ὅλης τοῦ πολιτείας.
 Καὶ τῶν Μονῶν τὰ χρήματα πού ὄσαν γιὰ τὰ σχολεῖα,
 καὶ ὅλα τὰ ἐμπορεύματα, πού ἔχεν ἡ πολιτεία.
 Ἦτονε φρέικη τὸ ποσόν, πού ἔτο σιτοῦ Λυσιμάχου.
 Ὡς καὶ τ' ἀρχιερατικὰ Κρήτης τοῦ Ἱεροάρχου.
 Λάδι ὀκάδες εἶχανε ἐξήκοντα χιλιάδες,
 ὅλα αὐτὰ τ' ἀρπάξανε οἱ ἄτιμοι ἀγάδες.
 Ἐπειτα δώκανε φωθιὰ σ' ὅλη τὴ συνοικία.
 Πολλοὶ Ρωμιοὶ καήκανε εἰς τὴν πολιορκία.
 Παμπόνηρος ὁ διοικητὴς ἤκανε πῶς θυμώνει,
 καὶ τὴν Τουρκιὰ ἐξύγωνε, καὶ ἤκανε πῶς μαλώνει,

(Βλ. Κωνστ. Ζέρβα (Ζερβουδάκη), Αἰ ἐν Ἡρακλείῳ σφαγαὶ τῆς 25
 Αὐγούστου 1898, σ. 7 κ. ἐξ.).

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ εἰς
 ἡλικίαν 60 ἐτῶν⁴⁸.

⁴⁸ Ὁ Λυσίμαχος Καλοκαιρινὸς ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου διὰ σφαί-
 ρας εἰς τὴν οἰκίαν του, ἣ ὁποία εὑρίσκετο ὅπου σήμερον τὸ ἐλαιουργεῖον Μητσο-
 τάκη, ἔναντι, πρὸς Ν, τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Πέτρου (τέμενος Σουλτάν Ἰμπραῖμ) παρὰ
 τὸ Μπεντενάκι. Καὶ οὗτος ἐτάφη εἰς τὸν περίβολον τοῦ Ἁγ. Ματθαίου. Ὁ υἱὸς
 του ἀνήγειρεν ἀργότερον τὸν καλλιμάρμαρον τάφον εἰς τὸ σημερινὸν νεκροταφεῖον,
 ὅπου καὶ ἡ προτομή του, κάτωθεν τῆς ὁποίας ὑπάρχει τὸ ἀκόλουθον ἐπίγραμμα:

III. — ΜΙΝΩΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

Ὁ Μίνως ἦτο ὁ ὑστερότοκος υἱὸς τοῦ Ἀνδρέου Δ. Καλοκαιρινοῦ, γεννηθεὶς τὸ 1843⁴⁹. Ἦτο μόλις ὀκτὼ ἐτῶν ὅταν ἀπέθανε τὸ 1850 ἡ μητέρα του. Ἰδίως μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀδελφῶν του Θρασυβούλου, Μύρωνος καὶ Πηνελόπης ἔμεινε τὸ χαϊδεμένο παιδί τοῦ τόσοι τρωθέντος διὰ τοῦ θανάτου τεσσάρων μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀνδρ. Δ. Καλοκαιρινοῦ. Διὰ τὴν ἀνατροφὴν του προσελήφθη ἡ χήρα Ἀργυρῇ Γεωργ. Στεργιάδου, συγγενῆς τῆς μάμμης τοῦ Ἀργυρῆς Κρυσάκη.

Ὁ Μίνως ἐκοσμεῖτο μὲ ὅλα τὰ προτερήματα τοῦ πατρὸς του. Εἶχεν ἀνάστημα ἀνδρικὸν καὶ κανονικόν, ἥθος προσηγές, ἦτο φιλότιμος καὶ κατὰ τὰς σπουδὰς του διεκρίθη ἐπὶ φιλοτιμίᾳ, φιλομουσίᾳ καὶ ἀρίστη διαγωγῇ. Ἦτο ἐπίσης οἰκονόμος, εὐσεδῆς πρὸς τὸ θεῖον, ἐλεήμων, καλοκάγαθος, ἠθικὸς καὶ φιλοδίκαιος.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν γυμνασιακῶν σπουδῶν του εἰς Σῦρον ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου ἐφοίτησεν ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἀλλ' ἀσθενήσαντος τοῦ πατρὸς του ἐγκατέλειψε τὰς σπουδὰς του, καὶ συνώδευσε τὸν πατέρα του εἰς Παρισίους. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του καὶ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν κατὰστιχογράφου καὶ διαχειριστοῦ τῶν κτημάτων των, ἐπιδείξας φιλοπονίαν καὶ ἐκανότητα.

Μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Λυσιμάχου συνειργάσθη μέχρι τοῦ 1871

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1838

θύμα τῶν ἐν Ἑρακλείῳ σφαγῶν

25 Αὐγούστου 1898

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρέας ἀναφέρει εἰς τὰ χειρόγραφα ἀπομνημονεύματά του (σ. 4 - 5) τὰ ἀκόλουθα: «Ἐκ τοῦ αἵματός μας ἐθνυσιάσθησαν ὁ πατήρ μου, περὶ οὗ ὁ Μιχαηλιδάκης (Ἀντώνιος) χθὲς (30 Σεπτεμβρίου 1904) ἔπλεξε ἐγκώμια διὰ τὰς ταλαιπωρίας του ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πάντοτε ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων... ἡ ἀδελφή μου Σκεῦω καὶ τὸ τέκνον τῆς Γεωργίας καὶ ὁ ἑνθεὶς ἐξάδελφός μου Ἀνδρέας (υἱὸς τοῦ Μίνως). Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἀπόλλυται μάλιστα τὴν ζωὴν θυσιαζομένων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς γλυκνιάτης πατρίδος... Τὸ νὰ χρησιμεύσῃ ὁ θάνατος τινὸς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος του εἶναι κέρδος, ἡμεῖς δὲ πλουσιοπαρόχως ὑπὸ τοῦ εὐγνώμονος Κρητικοῦ Λαοῦ μετὰ βαθύος αἰσθημάτων εὐγνωμοσύνης, ἀναπολοῦντες καὶ μακαρίζοντες τοὺς κατὰ τὴν σφαγὴν θυσιασθέντας καὶ ἰδίᾳ τὸν ἀείμνηστον πατέρα μου, ὃν διακρίνουσι πάντων τῶν ἄλλων, διότι ἐκ καθήκοντος ὡς Πρόξενος ἔμεινε καὶ ἐθνυσιάσθη».

⁴⁹) Πολλὰ ἐκ τῶν ἀναφερομένων ἐνταῦθα περὶ τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ ὁφείλω εἰς πληροφориᾶς τοῦ υἱοῦ του κ. Λέοντος Καλοκαιρινοῦ, τὸν ὅποιον εὐχαριστῶ καὶ ἐντεῦθεν διὰ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς προσεφέρθη νὰ μὲ βοηθήσῃ πρὸς τοῦτο. Εἰς τὸν ἴδιον ὁφείλω ἐπίσης καὶ τὴν ἐνταῦθα δημοσιευομένην φωτογραφίαν τοῦ πατρὸς του.

μετ' αμοιβαίας αγάπης και ἐκτιμήσεως και ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης. Ἐντὸς ἐπταετίας, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς των, ηὐξήθη σημαντικῶς ἡ κοινὴ πατρικὴ κληρονομία. Ἄλλ' ὁ μεσολαβήσας ἐν τῷ μεταξὺ γάμος τοῦ Μίνως, ἡ δημιουργία χωριστῆς οἰκογενείας και ὁ χωρισμὸς τῶν συμφερόντων τῶν δύο ἀδελφῶν, ὡς και ἄλλα περιστατικά, ἐδημιούργησαν ἀφορμὰς διαλύσεως τῆς συνεργασίας των και διανομῆς τῆς κοινῆς περιουσίας, ὡς ἀναφέραμεν ἀνωτέρω⁵⁰.

Ὁ Μίνως ἔδρυσεν ἀτομικὸν ἐμπορικὸν οἶκον ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Μ. Α. CALOCHERINOS. Ἠγόρασε τὸ σαπωνοποιεῖον τοῦ Ζαφὲρ Βέη και ἐβελτίωσε τὴν ποιότητα τοῦ σάπωνος εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ λαμβάνῃ τὰ πρῶτα βραβεῖα εἰς τὰς διαφόρους παγκοσμίους ἐκθέσεις, και νὰ γίνῃ προμηθευτὴς τῶν βασιλικῶν αὐλῶν τῶν Ἀθηνῶν και τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μολοντί ὁ Μίνως εἶχε τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τοῦ πατρὸς του και ἦτο φιλόπονος και δημοφιλέστερος τοῦ ἀδελφοῦ του ἀπετύγχανεν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του. Ὅταν κατεστράφησαν οἱ ἀμπελῶνες τῆς Γαλλίας ὑπὸ τῆς φυλλοξήρας και αἱ τιμαὶ τοῦ οἴνου ἀνῆλθον, ἔκαμεν ἐκτεταμένους ἀμπελοφυτείας, δαπανήσας πρὸς τοῦτο πλεόν των 300.000 φράγκων, μέγα μέρος τῶν ὁποίων προήρχετο ἐκ δανείων, χρησιμοποιήσας ἐπίσης πρὸς τοῦτο μίαν μεγάλην κατάθεσιν χρημάτων, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει κάποιος ἐτοιμοθάνατος οἰκογενειάρχης πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀγγλικῶν τέκνων του⁵¹. Δυστυχῶς δι' ἐκεῖνον ἡ Γαλλία ἐπέβαλεν ὑψηλοὺς εἰσαγωγικοὺς δασμοὺς εἰς τὸν οἶνον και οἱ οἶνοπαραγωγοὶ τῆς Ἰσπανίας και Ἰταλίας ἔκαμαν μεγάλας προσφοράς, ὥστε νὰ μειωθοῦν ἀντὶ νὰ ἀδύξθοῦν αἱ τιμαί. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς οἰκονομικῆς του καταρρέσεως, διότι ἠναγκάσθη νὰ δανείζεται ἀπὸ ἀσυνειδήτους τοκογλύφους μὲ ὑπερόγκους τόκους μέχρι 18,5 %, ὑποθηκεύων τὸ ἔνν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ κτήματά του. Τὸ 1887 ἐδάρυνετο μὲ χρέη τοκογλυφικὰ πλεόν των 10.000 λιρῶν. Τέλος, τὸ 1895, ἐκηρύχθη εἰς κατὰστασιν πτωχεύσεως, ἐστερήθη τὸ δικαίωμα ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ἐμπόρου και τὰ κτήματά του ἔμειναν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανειστῶν του εἰς ἀσημάντους τιμὰς, ἐλλεῖπει ἀγοραστῶν.

⁵⁰) Βλ. σ. 288.

⁵¹) Εἰς τὰ Ἀρχεῖα τῆς Δημογεροντίας Ἡρακλείου ὑπάρχει ἐγγραφὸν τοῦ ὑπὸ χρονολ. 2 Ἰανουαρίου 1885, διὰ τοῦ ὁποῦ ζητεῖ νὰ διατάξῃ ἡ Δημογεροντία τὴν Χριστιανικὴν Ὀρφανικὴν Τράπεζαν νὰ τῷ μετρήσῃ τὰς καταθέσεις ἐκ γροσίων 19.846,52, τῶν ὀρφανῶν Κυριακῆς και Παρασκευῆς, τέκνων τοῦ ἀποθανόντος Ἰωάννου Κ. Σφακιανῆς ἐκ Ποταμιῶν Πεδιάδος, τῶν ὁποίων ἦτο ἐπίτροπος. Τὸ ἐγγραφον τοῦτο ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν μου ὁ ταξινομήσας τὸ Ἀρχεῖον τοῦτο ἀείμνηστος φίλος καθηγητὴς Σπ. Πλατάκης.

Ἡ ἔλλειψις δὲ αὕτη τῶν ἀγοραστῶν ἀντὶ νὰ σταματήσῃ τοὺς πλειστηριασμούς, ὡς συνήθως ἐγένετο, ἐπέσπευσε τούτους καὶ ἐξεπλειστηριάσθησαν κτήματα, χωρὶς ποτὲ νὰ καταβληθῇ τὸ ἐκπλειστηρίασμα ἢ νὰ συμψηφισθῇ πρὸς μεταγραφὴν τοῦ κτήματος.

Ὁ Μίνως εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν ἐπανελάβε τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν νομικὴν, τῆς ὁποίας ἀνηγορεύθη διδάκτωρ, θέλων νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου ⁵² πρὸς βιοπορισμὸν καὶ πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ κατὰ τῶν κατεχόντων τὰ κτήματά του δικαστικοῦ ἀγῶνος, τὸν ὁποῖον διέκοψεν ὁ θάνατός του τὸ 1907.

Τὸ 1881 διεξεδίκησε τὸ ἐκ 300.000 φράγκων βραβεῖον τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως διὰ φάρμακον κατὰ τῆς φυλλοξήρας, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Στράδων καὶ πρῶτος ἐκεῖνος προσέτεινε. Αἱ γενόμεναι ὅμως δοκιμαὶ ἔδωσαν μερικὴν μόνον ἐπιτυχίαν καὶ τὸ βραβεῖον δὲν ἀπενεμήθη.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον θὰ τιμᾷ ἔσσει τὴν μνήμην τοῦ Μίνως, ἦτο ὁ ἔρως του πρὸς τὴν Ἀρχαιολογίαν. Αἱ προσφιλεῖς εἰς αὐτὸν μελέται τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ὁ πόθος του νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι τὰ γραφόμενα παρ' αὐτῶν σχετικῶς μὲ τὸν Μίνωα καὶ τὴν Κνωσὸν δὲν ἦσαν μῦθοι, τὸν ἤγαγον εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ 1878, ἰδίᾳ δαπάνῃ, τὴν πρώτην συστηματικὴν ἀρχαιολογικὴν ἀνασκαφὴν ἐν Κρήτῃ, εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Κνωσοῦ, ἀποκαλύψας, πρῶτος αὐτός, τμήμα τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Μίνως καὶ μάλιστα εἰς ἀνεκδότους σημειώσεις του, μετὰ σχεδιαγραμμάτων, περιγράφει τὰς ἀνασκαφὰς αὐτάς. Αἱ πρῶται αὗται ἀνασκαφαὶ ἐν Κνωσῷ ἔδωσαν 12 μεγάλους πίθους καὶ 365 διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀνὰ ἓνα πίθον καὶ τινα ἀντικείμενα ἐδώρησεν εἰς τὰ μουσεῖα Λονδίνου, Παρισίων καὶ Ρώμης καὶ 3 πίθους εἰς τὴν τότε ἰδρυθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἄλλων ἀρχαιοφίλων, Ἰωσήφ Χατζηδάκη, Στ. Ξανθοῦδίδου κλπ., Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν τοῦ Φιλελευθευτικοῦ Συλλόγου Ἡρακλείου, ἣτις ἀπετέλεσε τὸν ἀρχικὸν πυρῆνα τοῦ σημερινοῦ Μουσείου. Ὁ εἰς τὸ Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν εὐρισκόμενος πίθος εἶχε δωρηθῇ ἀρχικῶς εἰς τὸν τότε διάδοχον Κωνσταντῖνον. Τὰ ὑπόλοιπα τῶν εὐρημάτων του ἀπετέλεσαν τὴν ἰδιωτικὴν αὐτοῦ συλλογὴν ⁵³, ἡ ὁποία κατεστράφη κατὰ τὴν πυρπόλησιν

⁵²) Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 φύλλον τῆς 26 Ἰανουαρίου 1903 τῆς ἐφημερίδος «Φωνὴ τοῦ Λαοῦ», τῆς ἐκδιδομένης ἐν Ἡρακλείῳ ὑπὸ τοῦ δικηγόρου καὶ πολιτευτοῦ Γεωργίου Κ. Κοκκινάκη, ἀναφέρεται: «Ὁ κ. Μίνως Καλοκαιρινὸς ὤμωσε προχθὲς ἐνώπιον τοῦ Πρωτοδικείου δημοσίᾳ συνεδριάζοντος, τὸν ὅρκον τῆς ὑπηρεσίας του, διορισθεὶς δικηγόρος παρ' ἅπασιν τοῖς ἐν Κρήτῃ Δικαστηρίοις».

⁵³) Τὴν Συλλογὴν τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ ἐπισκέφθη ὁ Ἀρθούρος Ἐδανς τὴν 19 Μαρτίου 1894, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ τὰς ἀνασκαφὰς εἰς Κνωσόν. (Βλ. Richard Hutchinson, Νεκρολογία Arthur Evans Κρητικὰ Χρονικά, Α', σ. 454).

τῆς οἰκίας του τὸ 1898⁵⁴. Ἡ ἀρχαιολογικὴ αὕτη ἐργασία τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ πρὸ ἐνδὸς σχεδὸν αἰῶνος ὑπῆρξεν ἡ ἀπαρχὴ τῶν ἀνασκαφῶν, τὰς ὁποίας ἐνήργησαν ἔκτοτε ξένοι καὶ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι. Τόσος ἦτο ὁ ἔρως του πρὸς τὴν ἀρχαιολογίαν, ὥστε ἐξέδιδε καὶ ἐφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς», δανειζόμενος τὸν τίτλον τῆς ἀπὸ τὴν ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένην ὁμώνυμον.

Κατὰ σύστασιν τοῦ ἱατροῦ Ἀμάμπιλε Ἰττάρ καὶ μεσολαβήσει τοῦ πλοιάρχου Ἀνδρέα Ἐργαστηριάρη, ὁ Μίνως Καλοκαιρινὸς ἐνυμφεύθη τὸ 1869, εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, τὴν ὀρφανὴν μητρὸς πολύφερνον κόρην τοῦ Ὑδραίου Ἐμμανουὴλ Κριεζῆ Σκεύω, δισεγγονὴν τοῦ Θεοδώρου Γκίκα. Οἱ δύο ἀδελφοὶ Καλοκαιρινοὶ εἶχον οἰκοδομήσει μεγαλοπρεπῆ οἰκίαν, ὁμοίαν τῆς ὁποίας δὲν ὑπῆρχεν εἰς Κρήτην, ἐντὸς τοῦ χώρου τῶν οἰκιῶν καὶ ἐργοστασίων των καὶ συγκεκριμένως εἰς τὴν θέσιν ἀκριβῶς τοῦ σημερινοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου, ἡ ὁποία προωρίζετο διὰ κατοικίαν τοῦ Μίνως. Τὸ σχέδιον ἐξεπόννησεν ὁ Λυσίμαχος Καυταντζόγλου, εἰδικὸς δὲ μηχανικὸς ἐκλήθη ἐκ Σμύρνης διὰ τὴν ἐφαρμογὴν του. Ἐστοίχισε 2000 λίρας⁵⁵.

⁵⁴) Τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας ὀφείλω εἰς τὸν υἱὸν του Λέοντα.

⁵⁵) Ἡ οἰκία αὕτη, ἡ ὁποία περιῆλθε μετὰ τὴν πτώχευσιν τοῦ Μίνως εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Ἀνδρέαν, κατεστράφη κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1898 καὶ ἀνικοδομήθη τὸ 1903 ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου Α. Καλοκαιρινοῦ, χρησιμεύσασα μέχρι τοῦ θανάτου του ὡς κατοικία του.

Πρωτοβουλία καὶ φροντίδαις τοῦ Προέδρου τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων Ἀνδρέα Γ. Καλοκαιρινοῦ (Κατεχάκη) ὁ οἶκος Καλοκαιρινοῦ διεσκευάσθη τὸ 1951 καταλλήλως καὶ στεγάζει ἔκτοτε ἐπαξίως τὸ Ἱστορικὸν Μουσεῖον Κρήτης.

Περὶ τῆς οἰκίας ταύτης μεταφέρω ἐνταῦθα τὰς ἰδιογράφους σημειώσεις τοῦ οἰκοδομήσαντος αὐτὴν Ἀνδρέου Λυσ. Καλοκαιρινοῦ, χάριν τῆς ἱστορίας, ἐκ τοῦ ἡμερολογίου του:

(σελ. 17) ...11 Δεκεμβρίου 1904... Πρώτη ἐσπέρα εὐτυχοῦς διαμονῆς ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς ἐν τῷ νέῳ οἴκῳ, προηγηθέντος τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος καὶ τῶν ἄρτων του....

12 Δεκεμβρίου 1904. Διήλθομεν ὥραϊαν νύκτα εἰς τὸν νέον οἶκόν μας. Τὸ ποδαρικό ἔκαμεν ὁ Σταῦρος Βασιλογαμβρόακης.

...Εἰς τὸν Ἅγιον Κρήτης, ὅστις ἔκαμε τὸν ἁγιασμόν καὶ τὰς εὐχὰς ἐγκαινιάσεως τῆς οἰκίας μου καὶ ἐφώτισεν διην τὴν οἰκίαν ἀπὸ ὑπογείου ἕως τῶν ὑπερώων καὶ ἀποθήκην, ἔδειξα ἐκ τοῦ βορείου ἐξώστου τὸ παρεκκλήσιον, ὅπερ ὁ πατήρ μου ἤθελε νὰ γίνῃ ἐκκλησία καὶ ἐξηγόρασε ἀπὸ τὸν Μουσταφᾶ βέη Παποντισαλῆ καὶ ἀφίσαμεν ἀμοίρασιον ἐπὶ τούτῳ. Τῷ εἶπα οὐ εἶμαι διατεθειμένος νὰ ἐξοδύσω νὰ τὴν ἀνοικοδομήσω καὶ ὅτι θὰ συνεννοηθῶμεν νὰ μοὶ στείλῃ τοιαύτην ἐπιστολήν, ὅπως, λαβὼν ἀφορμὴν, ζητήσω ἀπὸ τοὺς συγκληρονόμους τὴν κατοχὴν καὶ ἀποκτήσῃ οὕτω ἡ συνοικία γὰρ πλυσίον. Σκοπεύω νὰ τὴν ὀνομάσω εἴτε Ἀ-

Ὁ Μίνως ἀπέκτησεν ἐκ τοῦ γάμου του μετὰ τῆς Σκεύως Κριεζῆ πέντε τέκνα, τὰ ἐξῆς :

1) Τὴν Μαρίαν, ἡ ὁποία ἐνυμφεύθη τὸν Ἰωάν. Κ. Σφακιανάκη ἐκ Βραχασίου μετὰ τοῦ ὁποίου ἀπέκτησε τὸν μουσικὸν Κωνσταντῖνον Σφακιανάκη καὶ μίαν κόρην, Ἑλλην, ἀποβιώσασαν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν.

2) Τὸν Ἀνδρέαν, ὁ ὁποῖος, πολέμων κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1898, ἐφονεύθη ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου :

Τὸ Κονσολάτο τῷ Ρωμῶ ἀμέσως ἐχαλοῦσαν,

γιον Ἀνσίμαχον ἢ Ἀγίους Τεσσαράκοντα, εἰς μνήμην τοῦ πατρὸς μου...

17 Δεκεμβρ. Μετὰ συγκινήσεως θὰ ἀναμνησθῶμαι πάντοτε τὰ ἐγκαίρια τοῦ νέου οἴκου μου, συνδυασθέντα πρὸς θρησκευτικὴν παλαιὰν οἰκογενειακὴν ἐφορτήν, καθιερωθεῖσαν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ οἰκογενεῖᾳ πρὸ 140 ἐτῶν ὑπὸ τῶν προγόνων μου, οἵτινες ὑννοήθησαν διὰ θαύματος ὑπὸ τοῦ ἐφεισίου προστάτου Ἀγίου Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ.

...Σήμερον 19 Ἰανουαρίου 1905 συνέταξα τὸ πρῶτον ἔγγραφον τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου ἐν τῇ νέᾳ οἰκίᾳ μου...

...εἰς τὸν νέον οἶκον μου, οἰκοδομηθέντα ἐπὶ τῶν αὐτῶν θεμελίων τοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μου Μίνως οἰκοδομηθέντος τὸ 1870, ὅστις ἐνυπολήθη κατὰ τὴν σφαγὴν, μετὰ ἀγῶνα πολύωρον, ἐξ οὗ μόνον ἡ σύζυγός μου, πενθερά μου, γυναικαδέλφη μου, ἐπηρέτριαι τινες καὶ ὁ Μιχ. Βαλιτῆς ἐσώθησαν, ἐπολέμησαν δὲ φονευθέντες οἱ Ν. Μ. Μεῖμαράκης, Σπ. Σακαλάκης, Μ. Καπνιστός, θυσιασθεῖς εἰς τὸ ὑπόγειον τῶν πατηγῶν, Ἀντών. Ζωγραφάκης καὶ τόσοι ἄλλοι. Καὶ ὁ οἶκος δὲ οὗτος ἦτο ἐκτισμένος ἐπὶ τῶν θεμελίων τοῦ ἀρχαίου οἴκου τοῦ πάππου μου Ἀνδρέα, τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας τοῦ ἐπισκόπου Κνωσοῦ τῶν Κρασαδάκηδων καὶ τοῦ ἀρχοντος Μανωλιοῦ, τῆς διασημοτέρας οἰκογενείας τοῦ Ἡρακλείου, καὶ ὅστις ἔπαθε κατὰ τὸν μέγαν σεισμόν τοῦ 1856 καὶ ἔμεινεν ἐρείπια καὶ τὸν ἐνθυμοῦμαι ἕως τὸ 1870...

Ὁ νέος οἶκος μου ᾠκοδομήθη μὲ στήλους δωρικοῦ ρυθμοῦ μονολίθους Πεντέλης (μαρμαρογλύπτῃς Κ. Περιβολιώτης) μὲ μαρμάρινον καφασωτὸν ἐξώστην ὡς τῆς ἐν ὁδῷ Σταδίου Ἀθηνῶν οἰκίας Κ. Καρπάνου, μὲ τοιχογραφίας ἐκ τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας τοῦ Ὀμήρου εἰς τοὺς διαδρόμους ὑπὸ καλῶν Ἀθηναίων τεχνιτῶν (Ἀντ. Στεφανόπουλος διακοσμητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις οἰκίας Κελλενέκ, ἣν ἔπειτα ἠγόρασεν ἡ κ. Ρώτα) μὲ λουτρὰ ἐντελῶς ἀγγλικά, μὲ εὐρεῖς διαδρόμους, μὲ ὁροφὴν μὲ φατνία Παρθενῶνος καὶ χρυσοῦς ἀστέρας, μὲ αἰθουσαν δαίπνου λίαν ἐπιτυχῆ καὶ αἰθουσαν ὑποδοχῆς, μὲ σπατουλαριστὸν ἐλαιοχρωματισμένον τοῖχον καὶ ἐξόχου διακοσμήσεως, ὅλα τὰ πατώματα ἐξ ἀμερικανικῆς ξυλείας pitch - pine. προσηρμοσμένα ἄνευ καταφανῶν ἡλῶν δι' αὐλακὸς καὶ ἐξοχῆς, γραφεῖον χωριστῆς εἰσόδου πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ τὸ τεῖχος, δι' ἧς ἄμαξα βαίνει εὐχερῶς. Οἱ ἐλαιοχρωματισμοὶ τῶν θυρῶν σπατουλαριστοὶ μὲ βερνίκι. Τὸ δωμάτιον τοῦ ὕπνου καὶ τὸ γραφεῖον μὲ ξυλινὴν ὁροφὴν διὰ μείζονα ἀσφάλειαν, προπύλαια μὲ πελέκια μεγάλα, βόλια ἐνευκῶν κανονίων εἰς τὰς στήλας καὶ κιγκλίδας καὶ θύρας ἐξ Ἀθηνῶν σιδηρᾶς (Θωμᾶ Τσοκοπούλου) λίαν ἐπιτυχεῖς. Τὴν οἰκίαν ἐπεσκέφθη ὁ κ. R. Moubray Howard ἀδελφὸς τοῦ ἄγγλου ἐν Χανίοις Γεν. Προξένου μετὰ τῆς κυρίας του Lady Eleonora καὶ ἐπῆρσε τὸν ἑλληνικὸν ρυθμὸν comfortable καὶ στερῆ-τητα αὐτῆς...

καὶ τὸ πυροβολοῦσαν καὶ τὸ περιγελοῦσαν.
 Ἐκεῖ μέσα εὐρέθηκε τοῦ Μίνωα Ἀνδρέας
 καὶ ἔπαιζε τῶν Ὀθωμανῶν πραγματικῶς σὲ κρέας.
 Μὰ κἀκεῖ οὐκ αὐτῆς σὲ Προξενεῖο μέσα⁵⁹.

3) Τὸν Λέοντα, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασεν ἠλεκτρομηχανικὸς εἰς Λωζάνην καὶ Λιέγην, καὶ εἰργάσθη ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν μεγάλην ἀμερικανικὴν ἐταιρίαν General Electric. «Ἐξοχος ἐπιστήμων καὶ εὐγενέστατος χαρακτήρ», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ βιογράφου τῶν Καλοκαιρινῶν Ἰακώβου, εὐρίσκεται ἐν ζωῇ, ἄγαμος.

4) Τὸν Ὀδυσσεά, ὁ ὁποῖος ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λωζάνην καὶ ἀπεβίωσεν ἄγαμος τὸ 1951. Οὗτος ἡσχολήθη μὲ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ ἐξέδωκε τὸ περιοδικὸν «Βιοπάλη».

IV. — ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ

Ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Λυσιμάχου Ἀνδρέας εἶναι τὸ κυριώτερον μέλος τῆς 5ης γενεᾶς τῶν Καλοκαιρινῶν, φέρων τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ πάππου του, ἱδρυτοῦ τοῦ οἴκου τῶν Καλοκαιρινῶν τοῦ Ἡρακλείου. Ὁ Ἀνδρέας συνεκέντρωσεν εἰς χεῖράς του τὸ πλεῖστον μέρος τῆς κολοσιαιᾶς περιουσίας τῶν Καλοκαιρινῶν καὶ ἠύξησε ταύτην. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τοῦ Ἡρακλείου, ἱδρῦσας τὰ Φιλανθρωπικὰ Ἰδρύματα, τὰ φέροντα τὸ ὄνομά του, τὰ ὁποῖα ἐπροικοδοτήθησαν δι' ὀλοκλήρου τῆς ἀτομικῆς του περιουσίας καὶ μέρους τῆς περιουσίας τῆς συζύγου του Μαρίας τὸ γένος Ἀνδρέου Σταματάκη.

Ὁ Ἀνδρέας, δευτερότοκον τέκνον τοῦ Λυσιμάχου Καλοκαιρινοῦ καὶ τῆς Ἀριστέας τὸ γένος Διαμαντίδου, ἐγεννήθη ἐν Ἡρακλείῳ τὸ 1862 καὶ ἀνετράφη ἐλληνοπρεπῶς ὑπὸ τῆς ἐναρέτου καὶ πολὺ μορφωμένης μητρός του. Εἶχε παιδικὰς τινὰς ἰδιοτροπίας καὶ ἰδίως ἐπιμονὴν (πεῖσμα), ἀλλ' ἦτο ζωηρὸς καὶ ἔξυπνος, διεκρίνετο δὲ πάντοτε μετὰ τῶν συμμαθητῶν του διὰ τὴν φιλοτιμίαν, τὸ φιλόμουσον καὶ τὴν καλὴν διαγωγὴν του. Ἐν Ἡρακλείῳ ἐδιδάχθη τὰ γράμματα τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου καὶ ἐφοίτησεν μέχρι τῆς δευτέρας τάξεως τοῦ γυμνασίου, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησεν ἐγγραφεὶς εἰς τὸ Β' γυμνάσιον Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποίου γυμνασιάρχης ἦτο ὁ γνωστὸς ποιητὴς τῆς «Κρητιίδος» Ἀντών. Ἀντωνιάδης. Ἀποπερατώσας τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς του ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

⁵⁹) Βλ. Κ. Ζέρβα, ἐνθ' ἀν. σ. 6. Ὁ Ἀνδρέας τότε ἐκατοικοῦσε ἐντὸς τοῦ Προξενείου.

Μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐταιρείας ΓΙΟΙ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ ὁ Ἀνδρέας προσελήφθη εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ πατρὸς του, ὡς συνεταῖρος, μετὰ τοῦ ὁποῖου συνειργάσθη μέχρι τοῦ θανάτου του ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΣ & ΓΙΟΣ⁵⁷. Ὑστερα ἀπὸ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του καὶ τὴν διανομὴν τῆς πατρικῆς περιουσίας ὁ Ἀνδρέας ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας του δι' ἴδιον λογαριασμὸν καὶ ἠϋξήσε τὴν ἀτομικὴν περιουσίαν, κυρίως εἰς ἀκίνητα⁵⁸. Τὸ πλεῖστον τῆς κτηματικῆς περιουσίας τῶν Καλοκαιρινῶν περιήλθεν εἰς χεῖρας του, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀγροτικῶν καὶ ἀστικῶν κτημάτων ξένων, τὰ ὁποῖα ἠγόραζε. Οὕτω ἐγένεε ὁ μεγαλύτερος κτηματίας τῆς Κρήτης, συγκεντρώσας χιλιάδας στρέμματα ἀγρῶν καλλιεργησίμων, 500 στρέμματα ποικίλων ἀμπελώνων, ἐλαιόφυτα περιέχοντα 20.000 ἐλαιόδενδρα, 6.000 στρέμματα βοσκοτόπους καὶ ἑκατοντάδας ἀστικά ἀκίνητα ἐντὸς τῆς πόλεως Ἡρακλείου.

Α. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΛΥΣ. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὁ Ἀνδρ. Α. Καλοκαιρινός, παρὰ τὸν φόρτον τῆς ἐργασίας του, δεδομένου ὅτι προσωπικῶς παρηκολούθει τὴν καλλιέργειαν καὶ λοιπὰς ἐργασίας τῶν ἀπεράντων κτημάτων του, τὴν συγκομιδὴν καὶ τὴν διάθεσιν τῶν προϊόντων του καὶ τὴν ἐν γένει διαχείρισιν τῆς κολοσσιᾶς περιουσίας του, εἶχε τὸν χρόνον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ διαθέτῃ τὸν ἑαυτὸν του καὶ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν Κοινῶν.

Ἀμα τῇ συστάσει τῶν Δήμων τῆς Κρήτης, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς νήσου αὐτονόμου ὑπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ὁ Καλοκαιρινός ἀπετέλεσε μέλος ἐπίλεκτον τοῦ πρώτου Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἡρακλείου ἀπὸ τὸ ἔτος 1901⁵⁹ μέχρι τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1905⁶⁰, ὅτε, διωρισθεὶς ὑποπρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ἐν Ἡρακλείῳ, παρητήθη, διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον, τοῦ δημοτικοῦ ἀξιώματός του⁶¹.

⁵⁷) Βλ. ἀνωτέρω σ. 289.

⁵⁸) Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως τὸ 1898 ὁ Ἀνδρ. Α. Καλοκαιρινός, ὡς ἄγγλος ὑπῆκοος, ὑπέβαλε τὴν 26 Νοεμβρίου 1898 αἴτησιν διὰ τοῦ ἐν Χανίοις Ἀγγλοῦ Προξένου, αἰτῶν ἀποζημίωσιν 26.849 λίρας Ἀγγλίας, διὰ τὰς ζημίας ἃς ὑπέστη ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως. Ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου ἐνεκρίθησαν λίραι Ἀγγλίας 4581 (= 114536,66 χρυσαὶ δραχμαί), τὰς ὁποίας εἰσέπραξε τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1906, συμφώνως πρὸς ἰδιόχειρόν του ἐγγράφην εἰς τὸ βιβλίον τῆς διαχειρίσεως.

⁵⁹) Βλ. Πρακτικὰ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἡρακλείου, τόμος 1, 1900 - 1903, σελ. 196.

⁶⁰) Βλ. ἰδιόγραφον ἡμερολόγιόν του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σ. 114.

⁶¹) Τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1905, πρόεδρος ὢν τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, συνεκάλεσε τοῦτο εἰς ἑκτακτον συνεδρίασιν, καθ' ἣν ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ἐπισήμως, ἐκφράζων πρὸς πάντας ἀνεξαιρέτως «τὰς θερμοτέρας καὶ μᾶλλον ἐγκαρδίους εὐχα-

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὑπηρεσίας του ὡς δημοτικὸς σύμβουλος ἐξελέγη δις παμψηφεί ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, Χριστιανῶν καὶ Τούρκων, Πρόεδρος αὐτοῦ, τιμηθεὶς οὕτω δεόντως ὑπὸ τῆς πόλεως, διαδεχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο τὸν Ἑμμαν. Λογιᾶδην, ὅστις διωρίσθη σύμβουλος ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Κρητικῆς Πολιτείας.

Ὡς Πρόεδρος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, εἰς τὰ πρῶτα βήματα τοῦ πρώτου Δήμου τῆς Κρήτης, ἐκλεγείς τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1904⁶², ἐξεδήλωσε ποικιλοτρόπως τὸ θερμὸν καὶ ἀδιάπτωτον ἐνδιαφέρον του ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς πόλεως, ἢ ὅποια τὸν ἐγέννησε καὶ τὸν ἐτίμησε, ἀναδείξασα τοῦτον εἰς τὸ ὑπατὸν ἀξίωμα. Κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον ὑπηρεσίαν του: 1) Ἐφρόντισε καὶ κατηδαφίσθησαν τὸν Δεκέμβριον 1904 τὰ καταστήματα τοῦ μικροῦ τριγώνου, εἰς τὸ κέντρον τῆς σημερινῆς πλατείας Νικηφ. Φωκᾶ. Πρῶτον ἔργον ρυμοτομίας τοῦ Δήμου. 2) Ἐνδιεφέρθη καὶ ἐνήργησεν ὡς πρόεδρος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου, διὰ τὴν παραχώρησιν ὑπὸ τῆς Κρητικῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸν Δήμον Ἡρακλείου τῆς Ἑνετικῆς Λέσχης (Λότζας), διὰ νὰ οἰκοδομήσῃ ἐκεῖ ἴδιον εὐπρεπὲς Δημοτικὸν Κατάστημα⁶³. 3) Τῇ ἐνεργείᾳ του ἐσχηματίσθη εἰδικὴ ἐξ ἐπιστημόνων, ἀρχαιολόγων κλπ. ἐπιτροπὴ, ἐκ τῶν Ἀντ. Μιχελιδάκη, Ἰωάν. Περδικάρη, Ἰωσήφ Χατζηδάκη, Στέφ. Ξανθοῦ-δίδη καὶ Ἀριστ. Ζαφειρίδην, διὰ τὴν μετονομασίαν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως Ἡρακλείου, «ὅπως ἀπαλλαγῇ πλέον τῶν τουρκοβαρβαρικῶν ὀνομασιῶν, αἵτινες ἐπὶ τριακόσια εἴη τὴν μολύνουν»⁶⁴. 4) Πρῶτος ἐσκέ-

ριστίας διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν αὐτῷ ὁμόθυμον ἐκτίμησιν, ἥτις ἐξεδηλώθη δις κατ' ἐπανάληψιν διὰ τῆς παμψηφεί ἐκλογῆς του ὡς προέδρου τοῦ σπουδαιοτάτου ἐκείνου σωματείου». (Βλ. Πρακτικὰ Δημοτ. Συμβουλίου Ἡρακλείου, τόμ. 4, 1904-6, σ. 263).

⁶²) Βλ. Πρακτικὰ Δημοτ. Συμβουλίου Ἡρ. τ. 4, 1904-6, σ. 125.

⁶³) Βλ. Πρακτικὰ Δ. Σ. τ. 4, 1904-6, ἑκτακτὸς σύνολος τῆς 23 Νοεμβρίου 1904. Ὁ Καλοκαιρινὸς σημειώνει εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του (σ. 38, 39): «Ἐργαζομένη εἰς τὸν ὑποδήμαρχον Ν. Α. Ξενάκη, νὰ ὑποδείξῃ εἰς τὸν φίλον τοῦ σύμβουλον ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ Παιδείας Δαβὶδ Ξανθοδίδην, τὸν ὑπάρχοντα ἐν ἰσχύει νόμον καθ' ὃν τὸ Ἡγεμονικὸν Συμβούλιον δικαιούται νὰ παραχωρήσῃ μέρη ἀνήκοντα εἰς τὸ Δημόσιον Κοίτης πρὸς Δήμους καὶ Κοινότητας, ἵνα πεισθεὶς ὑποβάλῃ καὶ ὑποστηρίξῃ εἰς τὸ Ἡγεμονικὸν Συμβούλιον τὴν εἰς τὸν Δήμον Ἡρακλείου παραχώρησιν τῆς Ἑνετικῆς Λέσχης Ἰσπανέ, δι' ἀνοικοδόμησιν Δημαρχείου καὶ Δημοτικῆς Ἀγορᾶς».

Σχετικῶς μὲ τὰς περιπετείας τῆς ὥραιότερας ἐνετικῆς οἰκοδομῆς τῆς Κρήτης βλ. λεπτομερῶς Στέργ. Γ. Σπανάκη, Ἡ Λότζα τοῦ Ἡρακλείου, Ἡράκλειο 1939.

⁶⁴) Βλ. Ἰδιόγρ. Ἡμερολόγιόν του σ. 40, 53, 82 καὶ ἐφημερίδα «Νέα Ἐλευθερία» τῆς 30 Ἰανουαρίου 1905. Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔδωκεν ἀρχαῖα Κρητικὰ καὶ ἱστορικὰ ὀνόματα εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ πλατείας, ἀλλὰ τὸ Δημοτ. Συμβούλιον ἐπροτίμησε, ἀντὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ὀνόματα τῆς βασιλ. οἰκογενείας καὶ γνωστῶν πολεμιστῶν τῶν Κρητικῶν ἀγώνων. (Ἡμερολ. σ. 77, 78, 82).

φθῇ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ κτιστοῦ ἀγωγοῦ τοῦ ὑδραγωγείου Μοροζίνι διὰ σιδηροσωλήνων, ἀπὸ τὰς πηγὰς μέχρι τῆς πόλεως, «*διότι ἀδίκως γίνονται δαπάναι δι' ἐπισκευὰς καὶ τὸ ὕδωρ μολύνεται*»⁶⁵. 5) Δὲν διέφυγε τοῦ ἐνδιαφέροντός του διὰ τὴν πόλιν καὶ ἡ κατασκευὴ πλήρους δικτύου ὑπονόμων «*πρώτης ἀνάγκης πρᾶγμα διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν*»⁶⁶.

Δὲν ὑστέρησεν ὅμως καὶ εἰς ἐνδιαφέρον πρὸς τοὺς δεινοπαθοῦντας συνδημότας του, λόγῳ τοῦ βαρυτάτου χειμῶνος τοῦ 1904 — 1905. Ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως περιήρχετο τὰς ἐργατικὰς συνοικίας τῆς πόλεως, διανέμων βοηθήματα εἰς τοὺς πτωχοὺς ἐργατικοὺς ἀνθρώπους, ψηφισθέντα ὑπὸ τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου⁶⁷.

Κατὰ τὴν περίοδον καθ' ἣν ὁ Καλοκαιρινὸς ἦτο δημοτικὸς σύμβουλος ἢ Λιμενικὴ Ἐπιτροπὴ Ἡρακλείου ἀπετέλει ἰδιαίτερον ὄργανον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου⁶⁸, συγκείμενον ἐκ μελῶν τοῦ ἰδίου Συμβουλίου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρέας Καλοκαιρινός. Ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ταῦτην ἐνδιεφέρθη διὰ τὸ σπουδαιότατον ζήτημα τῆς κατασκευῆς τοῦ λιμένος Ἡρακλείου. Τότε προσεκλήθη ὁ γάλλος Λιμενολόγος Κελενέκ, ὅστις κατήρτισε πλήρες λεπτομερειακὸν σχέδιον κυματοθραύστου, βάσει τοῦ ὁποίου, τροποποιηθέντος ἀργότερον, ἤρχισαν ἐκτελούμενα τὰ λιμενικὰ ἔργα Ἡρακλείου τὸ 1921⁶⁹. Ὁ Καλοκαιρινὸς ἀναφέρει ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ του⁷⁰ τὰ ἀκόλουθα, τὰ ὁποῖα μεταφέρω ἐνταῦθα, διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔργου :

«2 Δεκεμβρίου 1904. Φαίνεται δι' εἰς τὰ Χανιά θέλουν νὰ συνδέσουν τὸ ζήτημα τῆς κατασκευῆς τῶν λιμένων μὲ μεγάλο δάνειον 30 ἑκατομμυρίων, ὅπως, ὡς λέγουν, κατασκευασθῶσι σιδηροδρόμοι κλπ.

⁶⁵) Βλ. Ἡμερολόγιον σ. 40, 41 καὶ 83. Ἡ ὀλικὴ δαπάνη προϋπολογίσθη εἰς 500.000 φράγκα καὶ ἀπεφασίσθη νὰ καταρτισθῇ σχέδιον καὶ νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὸν καθηγητὴν Σούλην διὰ νὰ τὸ ἐγκρίνῃ. Ὁ Α. Σούλης, ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοσίων Ἔργων τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, εἶχε συντάξῃ ἐκθεσιν περὶ τοῦ Ὑδραγωγείου Ἡρακλείου τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1887, τὴν ὁποίαν ἔχω.

⁶⁶) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 41.

⁶⁷) Ἐνδιαφέρον ἔχει σχετικὸν σημεῖμά του εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του : «*Διένημα ἀπὸ 1 ἕως 20 δραχμῶν εἰς πλείονα τῶν 1000 προσώπων. Μοῦ ἔκαμε βαθεῖαν ἐντύπωσιν ὁ γνήσιος τύπος ἑλληνικοῦ κάλλους, ὃν ἀνεῦρον εἰς τὰς λαϊκὰς πενομένας τάξεις. Ἀληθεὶς πλαστικαὶ καλλογαί, ὡς ἀγάλματα τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Φειδίου... Ὁμολογουμένως τὸ Ἡράκλειον δύναται νὰ ἐπιδείξῃ ἔξοχα πρότυπα ὠραιότητος εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις.* (Βλ. Ἡμερολ. σ. 60 καὶ 61).

⁶⁸) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 6 καὶ 7.

⁶⁹) Βλ. Στ. Κ α τ ε χ ᾱ κ η, Ὁ Λιμὴν Ἡρακλείου καὶ αἱ ἀνάγκαι του, ἐφημερίς «*Μεσόγειος*» ἀριθ. 2151/8 Ὀκτωβρ. 1957.

⁷⁰) Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 6 καὶ 7.

Οὕτω ὁμοῦς τὸ μετ' αὐτῶν συνδυαζόμενον ζήτημα τῶν ἀποζημιώσεων κινδυνεύει νὰ ἀποτελειωθῇ διὰ τῆς τόσον ἀμφιβόλου ἐπιτυχίας μεγάλου δανείου καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ ἀναγκαιοτάτου λιμένος Ἑρακλείου δυσχεραίνεται. Ὡς μέλος τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς Ἑρακλείου ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ διασήμεου μηχανικοῦ γάλλου κ. Κελλενέκ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆς Ἀποστολῆς ἐπὶ τοῦ ἀειμνήστου Χαρίλ. Τρικούπη, τοῦ διαμεινάντος ἐπὶ 15ετίαν ἐν Ἑλλάδι. Οὗτος σαφῶς μοι ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ εὐκολώτερος νὰ κατασκευασθῇ λιμὴν τῆς Κρήτης εἶναι ὁ τοῦ Ἑρακλείου, ἔνεκα τοῦ εἵδους τοῦ πυθμένος τῆς θαλάσσης, καταλληλοτάτου πρὸς θεμελίωσιν τῶν ἀμέσως πλησίον κειμένων λίθων καὶ τοῦ μεγάλου ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς πόλεώς μας, δυναμένου νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰ ἔξοδα, διὰ τοῦ λιμενικοῦ φόρου. Φρονῶ ὅτι πρακτικώτερον εἶναι νὰ ἔχωμεν χωριστὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν οἰκονομικῶν».

Οἱ Καλοκαιρινοὶ ἐνδιεφέρθησαν ἀνέκαθεν νὰ ἀντιπροσωπεύουν ἐν Ἑρακλείῳ ξένας δυνάμεις, διότι οὕτω ἐπροστατεύοντο καλύτερον τὰ σπουδαῖα ἐμπορικὰ καὶ κτηματικὰ των συμφέροντα. Ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς ἦτο ἀντιπρόσωπος ἐν Ἑρακλείῳ τοῦ βασιλέως τῶν Δύο Σικελιῶν¹¹⁾, ἀποκτῆσας οὕτω τὸ προνόμιον τῆς διεθνοῦς ἀσουλίας καὶ δοσιδικίας. Διετῆρει πάντοτε σχέσεις μετὰ τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου ὡς Ἴόνιος, μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὡς Ἑλληγ καὶ μετὰ τοῦ Ρωσικοῦ ὡς Ὀρθόδοξος. Ἐκαμε τὸ πᾶν καὶ ἐδαπάνησε πολλὰς λίρας, διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ τὸ Ἀγγλικὸν Προξενεῖον διὰ τὸν υἱόν του Λυσίμαχον¹²⁾, ὁ ὁποῖος ἐξεπροσώπει τὰ ἀγγλικά συμφέροντα ἐν Ἑρακλείῳ ἀπὸ τὸ 1859 μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1898.

Ὁ Ἀνδρέας Δ. Καλοκαιρινὸς κατ' ἀρχὰς ἐχρημάτισε Πρόξενος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐπὶ δύο ἔτη, ἀπὸ τὸ 1896 μέχρι τὸ 1898, ὅτε κατηργήθη ἡ θέσις αὕτη¹³⁾. Ἐχρημάτισεν ἐπίσης Γραμματεὺς τῆς ἐλληνικῆς, τοῦ Ἀγγλου Στρατηγοῦ Sir Herbert Cherwside¹⁴⁾ καὶ τέλος διωρίσθη τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1905¹⁵⁾ British

¹¹⁾ Βλ. ἀνωτέρω σ. 3.

¹²⁾ Βλ. ἀνωτέρω σ. 7.

¹³⁾ Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 31.

¹⁴⁾ Βλ. Ἡμερολόγιόν του σ. 33, 34.

¹⁵⁾ Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του κάποιος Σαῖντοῦ κατῴρθωσε «καὶ ὁπιν φραγκολεβαντινικῶν ραδιουργιῶν», ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος εἰς τὸ Ἡμερολόγιόν του σ. 114, νὰ διορισθῇ ὑποπρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ἐν Ἑρακλείῳ ἀλλὰ τὴν «7 Σεπτεμβρίου 1905, χάριτι τοῦ θαυματουργοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος, ἔλαβα τὸν διορισμόν μου ὡς ὑποπρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεταννίας ἐν Ἑρακλείῳ, εἰς τὴν θέσιν

Pro Consul at Candia ὑπηρεσίαν ἦν διετήρησε μέχρι τὸ 1917, ὅτε, θεωρηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ὡς τροφодότης γερμανικῶν ὑποβρυχίων, συνελήφθη ὑπ' αὐτῶν, ὡς Ἀγγλος ὑπῆκοος, καὶ ἐξωρίσθη εἰς Μάλταν.¹⁶

Β. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡ. Α. ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΟΥ

Ὁ Α. Α. Καλοκαιρινὸς ἐνυμφεύθη ἐν Ἡρακλείῳ τὴν 3 Μαρτίου 1891, εἰς ἡλικίαν 29 ἐτῶν, τὴν Μαρίαν τὸ γένος Ἀνδρέου Σταματάκη.¹⁷ Ἡ Μαρία εἶχε σπάνια ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ προτερήματα. Ἦθος, εὐγένειαν, καλωσύνην, ἐργατικότητα, φιланθρωπίαν. Ἦτο ἀρκετὰ μορφωμένη καὶ εἶχε μνήμην ἀπέρχοντον, ἀκόμη καὶ εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν.

Οἱ νεόνυμφοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Μίνως Καλοκαιρινοῦ, τὸ ὅποιον, μετὰ τὴν πτώχευσίν του, εἶχεν ἀγοράσει ὁ Α. Α. Καλοκαιρινός.¹⁸

Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1898 ἡ Μαρία Α. Καλοκαιρινοῦ εὐρέθη μετ' ἄλλων συγγενῶν καὶ φίλων τῆς εἰς τὸ μέγαρόν της, τὸ σημερινὸν Ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς Κρήτης. Ὁ σύζυγός της εὐρίσκετο εἰς

τοῦ μακαρίτου πατρὸς μου».

Ὁ Ἀγ. Σπυρίδων ἦτο ὁ προστάτης Ἀγιὸς τῆς οἰκογενείας τῶν Καλοκαιρινῶν, κατόπιν θαύματος γενομένου τὸ 1750. Ἐκτοτε ἐωρτάζετο τὴν 12 Δεκεμβρίου δι' ἄρτοκλασίας καὶ ἐλεημοσύνης πρὸς τοὺς πτωχοὺς. (Βλ. Ἡμερολόγιον Α. Α. Καλοκαιρινοῦ σ. 15).

¹⁶) Ὁ Α. Α. Καλοκαιρινός ἦτο θαυμαστής τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου καὶ συνεπῶς ἀντιθετιζόμενος.

¹⁷) Ὁ Ἀνδρέας Σταματάκης κατήγετο ἀπὸ τὸν Ἀἰμίον Μυλοποτάμου. Εἰς μικράν ἡλικίαν ἦλθεν εἰς Ἡράκλειον, ὅπου, σὺν τῷ χρόνῳ, ἀπέκτησε ἐμπορευόμενος κολοσιάναν περιουσίαν, ἀστικὴν καὶ ἀγροτικὴν. Τὸ κατὰστημά του, εἰδὼν κινελαρίας καὶ βαλικῶν, ἦτο εἰς τὴν σημερινὴν λεωφόρον Καλοκαιρινοῦ, τετράγωνον 180. Ἐκτὸς τοῦ μεριδίου τῆς ἐκ τῆς ἀστικῆς καὶ ἀγροτικῆς περιουσίας του ἔδωκεν εἰς τὴν Μαρίαν ὡς προίκα εἰς μετρητὰ 3921 χρυσᾶ εἰκοσάδραχμα, 854 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας καὶ 1.181.307 γρόσια Τουρκίας τὰ ὅποια ἀντιστοιχοῦν πρὸς 330.000 προπολεμικὰς δραχμάς.

Ἡ Μαρία ὑπῆρξεν ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία. Τὴν ἐχαρακτήριζεν ἡ καλωσύνη, καὶ ὁ ἀλτρουϊσμός καὶ ἀσφαλῶς ἡ φιλανθρωπία της ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ συζύγου της διὰ τὴν ἰδρύσιν τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς εἰργάσθη δραστηρίως διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν σκοπῶν τῆς διαθήκης του, μετὰ τοῦ πρώτου ἐκτελεστοῦ αὐτῆς ἀνεψιοῦ της στρατηγοῦ Γεωργίου Κατεχάκη.

Ἡ Μαρία Α. Καλοκαιρινοῦ ἐγεννήθη τὸ 1869 καὶ ἀπεβίωσε τὴν 4 Μαΐου 1917 ἐν Ἡρακλείῳ εἰς ἡλικίαν 78 ἐτῶν, ἐκ βρογχοπνευμονίας. Τὰ λείψανά της ἐναπετέθησαν ἐντὸς τῆς ἰδίας μαρμαρίνης ὀστεοθήκης, ὅπου ἐναπετέθησαν καὶ τὰ λείψανα τοῦ συζύγου της.

¹⁸) Βλ. ἀνωτέρω ὑποσ. 55.

τόν λιμένα και διέφυγε τόν κίνδυνον. Τουρκικός ὄχλος περιέζωσε τὸ μέγαρον και ἤρχισε νὰ ρίπτῃ ἐντὸς αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀφήγησιν τῆς ἰδίας, πανία ἐμπεποτισμένα διὰ πετρελαίου, τὰ ὅποια ἦναπτον προηγούμενως. Πολλοί, καταφυγόντες ἐκεῖ δι' ἀσφάλειαν, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν τουρκικῶν ὀρδῶν. Τὴν ἰδίαν τύχην θὰ εἶχε και ἡ Μαρία Καλοκαιρινοῦ, ἂν δὲν παρουσιάζετο κάποιος Τοῦρκος, ὁ ὁποῖος εἶχε χρηματίσει καθάσας τοῦ Ἀγγλικοῦ Προξενείου. Οὗτος, ἀφοῦ ἐδωροδόκησε, διὰ χρημάτων φυσικά τοῦ Καλοκαιρινοῦ, τοὺς ἐξηγριωμένους Τούρκους, παρέλαβε τὴν Μαρίαν μετὰ τινων ἄλλων και ὠδήγησεν αὐτὰς εἰς τὸν λιμένα, ὅπου ἐσώθησαν.

Ὁ Ἀνδρέας Α. Καλοκαιρινὸς δὲν ἀπέκτησε τέκνα. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, θέλων νὰ διαωνίσῃ τὸ ὄνομά του, υἱοθέτησε ἐπισήμως ἐν τῇ διαθήκῃ του τὸν «φιλιότσον» του Ἀνδρέαν Γεωργ. Κατεχάκην, ἀφήσας εἰς αὐτὸν τὰ κτήματά του εἰς τὰ Γιοφυράκια, ὑπὸ τὸ ὄρον «ὅπως νομῖμως ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνδρέας Καλοκαιρινός, αὐτὸς και οἱ ἀπόγονοί του».

Ὁ Α. Α. Καλοκαιρινὸς ἐνδιεφέρθη και διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν γραμμάτων. Ἀφῆκε τὸ Καλοκαιρινεῖον κληροδότημα εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον «Παρνασός», ζῶν δὲ εἶχε καθιερώσει σχολικὰ βραβεῖα πρὸς τοὺς μαθητὰς τῶν Γυμνασίων και τῆς Ἑμπορικῆς Σχολῆς, ὡς και ἀθλοθέτημα διὰ τὴν περισυλλογὴν και τὴν ἐκδοσιν τῶν λαογραφικῶν και ἱστορικῶν Μνημείων τῆς Κρήτης. Ἡ πλουσιωτάτη δὲ ἰδιωτικὴ Βιβλιοθήκη του ἐδωρήθη, μετὰ τὸν θάνατόν του, εἰς τὴν Βικελαίαν Δημοτικὴν Βιβλιοθήκην.

Τὸν μεγάλον πλοῦτον, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησεν ὁ Α. Α. Καλοκαιρινός, δὲν τὸν ἐσπατάλησεν. Ἐζῆσεν λιτῶς και διεφύλαξε τοῦτον ἐπιμελῶς διὰ νὰ τὸν διαθέσῃ ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινωνίας ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας ἐζῆσε, παρεξηγημένος πολλάκις παρ' αὐτῆς. Ἐξ μῆγας ἀκριβῶς πρὸ τοῦ θανάτου του, τὴν 25 Ἰουνίου 1930, συνέταξεν ἰδιοχείρως τὴν διαθήκην του. Τὴν 5ην πρωινὴν τῆς 25 Δεκεμβρίου 1930 ὁ Ἀνδρέας Α. Καλοκαιρινὸς ἐξέπνευσεν εἰς ἡλικίαν 68 ἐτῶν ὑποκύψας εἰς ἀνίατον νόσημα¹⁹. Τὸ Συμβούλιον τῶν ἐν Ἑρακλείῳ Πρωτοδικῶν, συνελθὼν ἐκτάκτως, ἐδημοσίευσεν τὴν ἰδιόχειρον διαθήκην του, διὰ τῆς ὁποίας διέθεσε τὸ μέγιστον μέρος τῆς περιουσίας του διὰ τὴν ἴδρυσιν τῶν Φιλανθρωπικῶν Ἰδρυμάτων του. Ἡ διαθήκη ἐδημοσιεύθη αὐτοῦσις εἰς τὸ φύλλον τῆς 28 Ἰανουαρίου 1930 τῆς ἐν Ἑρακλείῳ ἐκδιδομένης ἐφημερίδος «Ἐλευθέρα Σκέψις». Συμφώνως πρὸς τὸν ὅρον τῆς

¹⁹) Εἰς τὴν ληξιαρχικὴν πράξιν τοῦ θανάτου του ἀναγράφεται ὅτι ἀπέθανεν ἐξ ἐλκους τοῦ στομάχου και οὐραιμίας.

διαθήκης του τὰ ὁστὰ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του ἐναπετέθησαν εἰς εἰδικὴν μαρμαρίνην ὀστεοθήκην.

Αὐτὴ ὑπῆρξεν ἡ οἰκογένεια τῶν Καλοκαιρινῶν τῆς Κρήτης. Ἐπὶ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα, ἀπὸ τὸ 1830 - 1930, ἀνέπτυξε τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν δραστηριότητα εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς, τὸν ἐμπορικόν, τὸν βιομηχανικόν, τὸν ἐφοπλιστικόν, τὸν τραπεζικόν, τὸν γεωργικόν. Συνεκέντρωσε, βοηθουσῶν καὶ τῶν ἐκάστοτε τοπικῶν καταστάσεων, μέγαν πλοῦτον, τὸν ὅποιον διεφύλαξεν ὡς θεματοφύλαξ καὶ ἀπέδωσε ὁλόκληρον εἰς τὴν Κοινωνίαν τοῦ Ἡρακλείου, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε καὶ θὰ ἐξακολουθῇ νὰ πλουτίζει μὲ ἰδρύματα κοινωνικῆς ὠφελείας καὶ προόδου.

ΣΤΕΡΓ. Γ. ΣΠΑΝΑΚΗΣ

